

HUMANIST

UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND APRIL 1990 - NUMMER 4

**AIDAN CHAMBERS
DE ESSENTIE VAN DE MENS ZIT IN
HET GESCHREVEN EN GELEZEN WOORD**

HUMANIST

UITGAVE VAN
HET HUMANISTISCH VERBOND

45-STE JAARGANG
APRIL 1990
NR. 4

Redactie-adres
Postbus 114, 3500 AC Utrecht
Tel.: 030 - 318145
Sekretariaat: Martin de Zoete
(toestel 45)
Kantooradres: Oudkerkhof 11,
3512 GH Utrecht
faxnr.: 030-367104

Redactie
Hes van Huizen (hfdred)
Ingeborg van Teeseling

Vormgeving
Hes van Huizen
Rik Tazelaar (Studio ID)

Druk
Brouwer Offset BV Utrecht

Aan dit nummer werkten o.a. mee
Tom Janssen
Jan Glastra van Loon
Theodor Holman
Chris Pennarts
Martin Šimek
Rina Spigt
Els van Thiel

Redaktiekommissie:
Peter Heisterkamp
Hans Martens
Bram Roozendaal
Marc Hermen

Abonnement
Een jaarabonnement kost f 30,-. Bel
030 - 318145 (toestel 28)
Leden van het Humanistisch
Verbond ontvangen het blad gratis.
Zie achterin dit blad

Advertentietarieven
De tarieven van febr. 1988
zijn van kracht.
Op aanvraag verkrijgbaar

Volgend nummer
Humanist nr. 5 verschijnt in mei.
Kopij voor dit nummer moet binnen
zijn uiterlijk 12 mei

FOTO OMSLAG: LYDIA VAN DER MEER

IN DIT NUMMER: AIDAN CHAMBERS

Aidan Chambers schrijft kinderboeken.
Velen – waaronder zeer veel volwassenen! –
kennen hem van zijn boek „Je moet dansen op
mijn graf”.
Binnenkort verschijnt het lang verwachte nieuwe
boek van hem. Aanleiding genoeg voor Ingeborg
van Teeseling om drie dagen met de Engelse
schrijver op te trekken pagina 6

NATUUR BEDREIGD

In het tweede deel van de milieuserie gaat het
speciaal over ons bedreigde natuur. Wat kunnen
en moeten we doen om uitzicht te hebben op een
schone toekomst. Heel veel, dat wordt wel
duidelijk pagina 12

NIEUWE DIREKTEUR

Na lange tijd van waarnemers, vervangers en
interims heeft het Verbond per 2 april weer een
direkteur. Het is Joost de Vries. Efficiency en
kwaliteit staan hoog in zijn vaandel. Een
kennismakend interview pagina 16

HOLMAN OVER WOODY

Theodor Holman ging voor de Humanist naar de
laatste film van Woody Allen pagina 18

VERZORGINGSHUIS

Wat maakt een humanistisch verzorgingshuis nou
eigenlijk humanistisch? Een goede vraag maar
toch moeilijk te beantwoorden. Els van Thiel ging
kijken in het Coornherthuis in Den Haag
..... pagina 20

(INGEZONDEN MEDEDELING)

STICHTING
STEUNFONDS
PRAKTISCH
HUMANISME

OUDKERKHOF 11, 3512 GH UTRECHT
TELEFOON 030 - 322786
BANK C & E 69.97.13.889

G I R O 6 1 6 8

**Het Steunfonds heeft tot doel het
voortbestaan van het Humanistisch
Verbond te garanderen.**

De gelden die het Steunfonds uit nalatenschappen, legaten en schenkingen
verkrijgt, komen terecht in een basisfonds. Het rendement van dit fonds, in de
vorm van rente en dividend, gaat jaarlijks naar het Humanistisch Verbond.
Daarvan worden de activiteiten gefinancierd op het gebied van het praktisch
humanisme. Het basisfonds zelf dient als een financiële buffer voor het HV en
blijft o.a. aangetast. Voor meer informatie: Marga van der Lans, tel.: 030-322786.

BIJ DE TIJD BLIJVEN

Onze manier van leven en de maatschappij waarin wij leven zijn de afgelopen jaren ingrijpend veranderd. Méér en dieper ingrijpend dan wij ons, denk ik, bewust zijn. In sommige opzichten dringen de effecten van die veranderingen zich zo nadrukkelijk op, dat ze niemand kunnen ontgaan. De verkeersopstoppen en de spitsuren, de verslonzing van de steden, de opmars van de computer in verschillende gedaantes kan iedereen waarnemen. Dat mensen gemiddeld langer leven, dat hun opleidingspeil, hun geografische en sociale bewegelijkheid en de ontkerkelijking zijn gestegen, zijn feiten die we vrijwel allemaal uit een of andere nieuwsbron weten. Deze lijst kan met meer voorbeelden worden uitgebreid. Maar wat hier achter steekt en wat het bij elkaar voor het bestaan van ieder van ons en voor onze relaties tot elkaar betekent – positief en negatief – dat is veel minder duidelijk.

Dat is de belangrijkste reden waarom de psychologie en de sociale wetenschappen ons iets hebben te zeggen. Uiteindelijk moeten wij ook wat zij te zeggen hebben vertalen in de termen van ons eigen bestaan om de betekenis ervan te verstaan. In het vorm geven

aan een eigen levensstijl en in het inrichten van de staat en de organisaties waarin we samenleven en samenwerken.

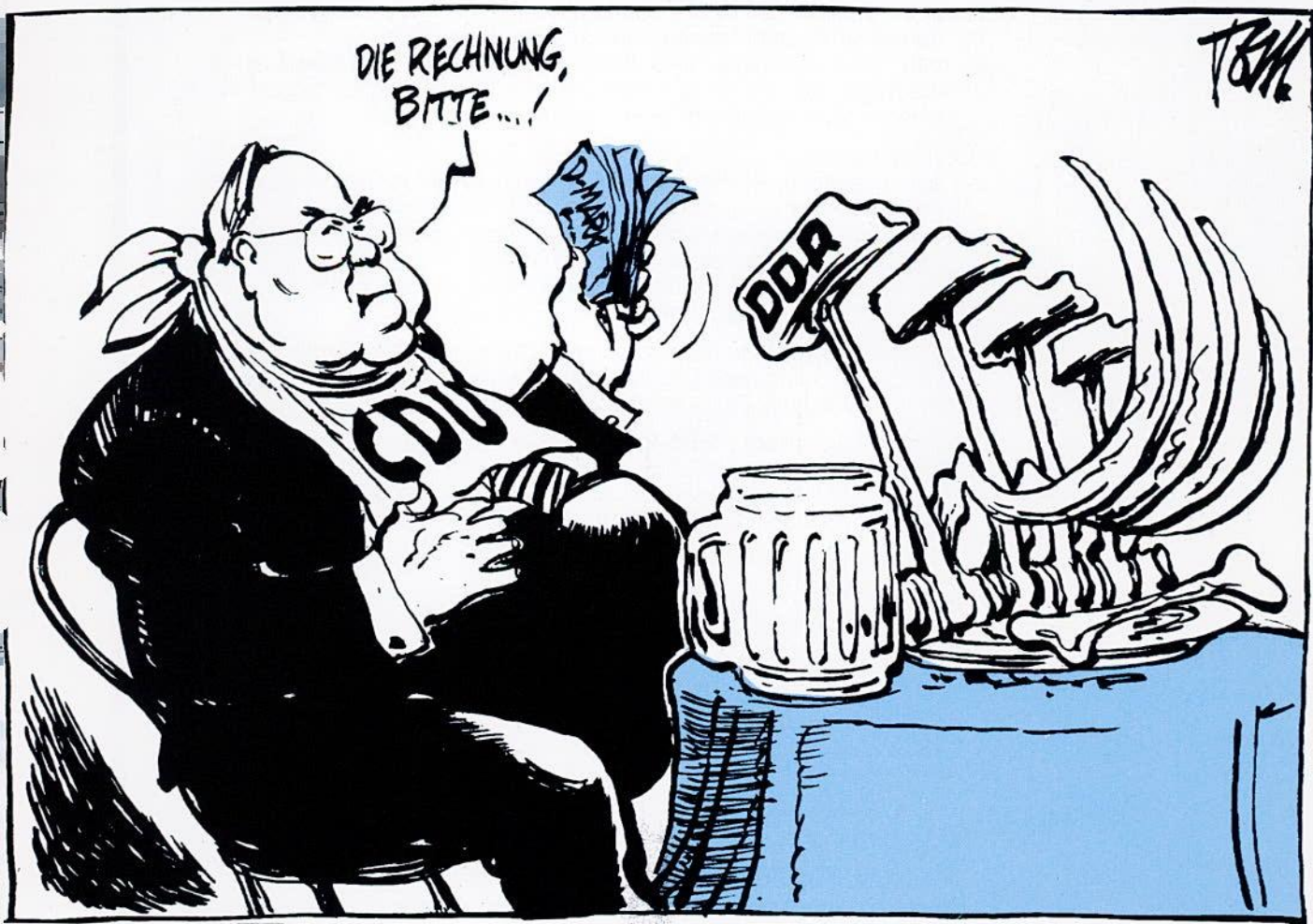
Op verschillende plaatsen in de wereld zijn staten verworpen tot louter machtsinstrumenten – van avonturiers of van zieners – op andere plaatsen takelen ze alleen maar af, op weer andere worden nieuwe staats- en regeringsvormen gesmeed. In al die gevallen blijkt het belang en in de meeste gevallen het bittere gemis van vrijwillige, onafhankelijke, door burgers zelf gevormde en bestuurde organisaties. Zonder zulke vrijwillige organisaties moet ontzaggelijk veel van wat mensen in een moderne maatschappij wensen te doen, te behartigen en te ontvangen hetzij ongedaan en onvervuld blijven, hetzij door de staat worden opgeknapt – die dan het karakter krijgt van een moloch.

Nederland is één van die gelukkige landen die al lang en breed een democratisch regeringsstelsel en een grote rijkdom aan vrijwillige particuliere organisaties hebben. Zo te zien staat ons in dat opzicht niets meer te doen dan ons te baden in onze weelde. Een blik op ons eigen Humanistisch Verbond is

voldoende om te zien dat dat een te eenvoudige voorstelling van zaken is.

Zo kostbaar als de veelheid van verenigingen en andere vrijwillige organisaties in onze maatschappij is, zo belangrijk is het om ze bij de tijd te houden. Dat wordt bemoeilijkt doordat de lange termijn-veranderingen in een maatschappij zich geleidelijk en onder het oppervlak van het direct waarneembare plegen te voltrekken. Om die in het vizier te krijgen, moet je goed letten op de tekenen van de tijd – ook (juist) als ze zich het duidelijkst bij andere dan je eigen organisatie vertonen.

Ontkerkelijking is zo'n teken des tijds. Het heeft niet alleen te maken met geloofsverlies maar ook met een verandering van levenspatronen in onze maatschappij. Het heeft veel te maken met het feit dat mensen in onze tijd hun kontakten en relaties met anderen veel minder dan een dertig jaar geleden zoeken in gemeenschappen en veel vaker in wat men open kommunikatienetwerken is gaan noemen. Een toenemend aantal mensen is minder bereid en geneigd zich om redenen van traditie, gelijkgezindheid of wat dan ook te binden aan een groep, steeds meer mensen (vooral jongeren) willen hun kontakten

en relaties zelf op een persoonlijke basis, van individu tot individu uitzoeken en vormgeven.

Het laatste kan worden gezien als een geaksentueerde vorm van zelfbeschikking. Het is ook een vorm die humanisten in de loop der tijden niet oneigen is geweest. Dat is o.a. een verklaring voor het feit dat van degenen die de beginnelen van het humanisme onderschrijven, zo weinigen zich aansluiten bij het Hu-

manistisch Verbond (en dat vooral jongeren dat zo weinig doen). En dat dus ook bij een toenemende ontkerkelijking het ledental van het HV niet of nauwelijks stijgt. Al zitten we niet in hetzelfde schuitje als de kerken, we hebben wel met dezelfde daling van de waterspiegel te maken als zij.

Ook wij kunnen ons dus niet in weelde baden. Ook wij moeten ons juist afvragen of er náást de vorm van de gemeen-

schappen die aantrekkelijk is voor een deel van de mensen niet een andere, meer open vorm is die beter past bij de verlangens en behoeften van een ander deel van de mensen van deze tijd. En hoe die twee met elkaar kunnen worden gekombineerd. Een voortrekkersrol in deze zou ons niet misstaan.

Jan Glastra van Loon

(INGEZONDEN MEDEDELING)

Het Streekziekenhuis Walcheren is een algemeen ziekenhuis met 454 erkende bedden, verdeeld over de lokaties Middelburg en Vlissingen. Ruim 900 medewerkers zetten zich gezamenlijk in voor een patiëntgerichte zorgverlening. Vrijwel alle specialismen zijn vertegenwoordigd. De organisatie is, mede in verband met de nieuwbouw, die eind 1992 moet leiden tot concentratie van alle activiteiten in Vlissingen, volop in beweging. Middelburg krijgt een modern geoutilleerde buitenpolikliniek, waarin alle specialismen aanwezig zijn.

Bij de dienst geestelijke verzorging bestaat een vakature voor een

HUMANISTISCH GEESTELIJK RAADSVROUW/-MAN

Het gaat om een tijdelijke aanstelling voor 8 uur per week, voorlopig voor de duur van één jaar.

De werkzaamheden bestaan ondermeer uit:

- het leveren van een bijdrage aan de geestelijke verzorging ten dienste van patiënten en familie;
- het meewerken aan de integratie van de geestelijke verzorging in het geheel van de zorgverlening van het ziekenhuis;
- het, in samenwerking met collega's, vorm geven aan het beleid van de dienst geestelijke verzorging vanuit een visie op geïntegreerde geestelijke verzorging, gebaseerd op ieders eigen identiteit.

Gevraagd wordt:

- een (nagenoeg) afgeronde opleiding aan het Humanistisch Opleidingsinstituut (H.O.I.);
- bereidheid tot collegiale samenwerking met de geestelijke verzorgers van rooms-katholieke en protestantse signatuur;
- inhoudelijke benoeming tot humanistisch geestelijk raadsvrouw/-man door het Humanistisch Verbond.

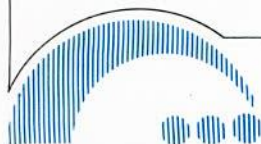
Hat salaris bedraagt, gebaseerd op een full-time dienstverband, maximaal f 5.290,- bruto per maand (schaal 10 BBRA); u wordt opgenomen in het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds.

Voor inlichtingen kunt u contact opnemen met mevrouw R. de Groot, directeur patiëntenzorg, telefoon 01180 - 85382 en mevrouw drs. H.A. Kromhout, coördinator van de humanistische geestelijke verzorging in ziekenhuizen, telefoon 030 - 318145.

Een schriftelijke taak- en functie-omschrijving is aanwezig en kan op verzoek worden toegestuurd.

Uw schriftelijke sollicitatie kunt u binnen 14 dagen richten aan de afdeling Personeel & Organisatie van de Stichting Streekziekenhuis Walcheren, Koudekerkseweg 88, 4382 EE Vlissingen, onder vermelding van "Sollicitatie-B" op de enveloppe.

Korrespondentie-adres: Postbus 640, 4330 AP Middelburg.

**Stichting
Streekziekenhuis Walcheren**

FOTO: ABC PRESS/MAGNUM

Gezamenlijke bijeenkomst HV-AHT: Leven met onzekerheid – toch een basis voor ethiek?

De besturen van Humanistisch Verbond en „Algemeen Humanistisch Trefpunt“ beleggen voor het eerst een gezamenlijke bijeenkomst, en wel op zaterdag 28 april 14.00-17.00 uur in het Landelijk Humanistisch Centrum, Oudkerkhof 11 te Utrecht. Doel is leden en sympathisanten van beide organisaties met elkaar in discussie te brengen over een levensbeschouwelijk thema. Gekozen is voor het ideeën-stelsel van de Noorse socioloog Johan Galtung, die de begrippen „diversiteit“ en „sybiose“ centraal stelt in zijn analyse over de instandhouding van mens en wereld.

Prof. dr. H. Coenen, hoogleraar mens-, maatschappij- en natuurwetenschappen aan de Universiteit voor Humanistiek, en dr. J.C. van Noordwijk-van Veen, voorzitter Wereld Natuur Fonds, zullen ieder een inleiding verzorgen. Zij zullen ingaan op thema's als (on)zekerheid in het dagelijks leven, de scheiding tussen persoonlijk en maatschappelijk leven, de angst voor milieurampen en de moed om te werken aan evenwicht in de natuur. Welke rol speelt het humanisme bij dit alles? Aan de hand van stellingen bestaat gelegenheid voor een publiek debat, onder leiding van de voorzitters van HV en AHT, de heren J. F. Glastra van Loon en J. van Noordwijk.

De toegang is vrij. Wie zich uiterlijk 23 april voor deelname heeft aangemeld, ontvangt tijdig een beknopte informatiemap (gratis). Na afloop bestaat de mogelijkheid om samen te gaan eten (voor eigen rekening). Voor de reservering van het restaurant is het prettig om uw welkome deelneming aan de maaltijd eveneens tevoren aan ons te melden. Ons telefoonnummer: 030-318145, toestel 22.

HV komt met nota over levensbeëindigend handelen

De Medisch-ethische Commissie van het HV heeft zich het afgelopen jaar gebogen over de nota 'levensbeëindigend handelen bij wils-onbekwame patiënten, i.c. zwaardefecte pasgeborenen' van de KNMG-Commissie Aanvaardbaarheid Levensbeëindigend Handelen.

In het Humanistisch Manifest wordt onder punt 3 gesproken van de wenselijkheid van een verdere ethische doordenking van o.a. euthanasie en van levensbeëindigend handelen, anders dan op verzoek van betrokkene. Met deze discussienota levert het HV een bijdrage aan die verdere ethische doordenking. U kunt de nota bestellen door f 2,50 maal het aantal exemplaren dat u wenst te ontvangen over te maken op giro nr. 58 t.n.v. Humanistische pers te Utrecht, onder vermelding van 'nota levensbeëindigend handelen'.

Het andere Israël op radio & televisie

Drie radioprogramma's en een televisiefilm zendt de Humanistische Omroep Stichting in de maand april uit over Israël. Over het andere Israël: het Israël dat zich verzet tegen de officiële regeringspolitiek jegens de Palestijnen.

Al eerder in februari van dit jaar was het eerst deel van de radioserie te horen, gemaakt door programmamaker Stan van Houcke. Ons nadrukkelijk verzoek aan het eind van die uitzending om te reageren, resulteerde uiteindelijk in welgeteld 16 meest positieve brieven en telefoontjes.

Ook al beginnen steeds meer mensen te wennen aan kritiek op Israël's politiek, het blijft een kwetsbaar onderwerp dat met zorgvuldigheid en objectiviteit behandeld moet worden. Heel nauwgezet worden in alle vier de radiouitzendingen alleen maar citaten uit joods-Israëlitische bron gebruikt – naast een recent rapport van Amnesty International. Interpretaties en konklusies worden aan de luisteraar overgelaten.

In de komende drie radiouitzendingen wordt een historische beschouwing gegeven van de expansiepolitiek van Israël, die gebaseerd is op de zionistische gedachte dat het joodse volk recht heeft op het bijbelse Palestina.

Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de gevolgen die dat voor beide partijen heeft gehad en nog steeds heeft. Maar ook aan het identiteitsprobleem van de joodse Israëli's en het half verborgen konflikt, binnen Israël zelf.

Op televisie zenden we de film Ma'loul fête sa destruction" uit (zie RTV aankondiging).

Nadat tien jaar geleden naar aanleiding van radio- en televisieuitzendingen die we over Israël maakten een brandbom naar binnen werd gegooid, heeft het Humanistisch Verbond in alle talen over Israël gezweven. Nu wordt dat zwijgen doorbroken. Niet alleen omdat wie zwijgt uiteindelijk medeplichtig is, maar ook omdat de discussie alleen gevoerd kan worden als feiten en meningen aan de orde gesteld kunnen worden.

Rina Spigt (Eindredacteur Radio)

Wilt u reageren op deze programma's?

Schrijf of bel naar: Humanistische Omroep Stichting, Postbus 135, 1200 AC Hilversum. tel.nr. 035-284689.

DE ESSENTIE VAN DE Engelse schrijver **MENS** Aidan Chambers **ZIT IN** **HET GESCHREVEN EN** **GELEZEN WOORD**

Ieder mens is een collage. En een mobiel. Een voortdurende beweging van toevallige gedachten. En niemand slaagt er ooit in ze allemaal weer te geven, niet tegelijk, of een voor een of hoe dan ook. Literatuur is onvolledige geschiedenis. 'Geschiedenis is een schakering. Van tijdloze momenten', zegt T.S. Eliot. Waarom proberen we het dan, waarom ondernemen we de tot mislukken gedoemde poging om onze ervaring vast te leggen? Omdat – wederom Eliot – 'Iedere poging. Een nieuw begin is, een aanval op het vage.'

Ik weet nog goed hoe groot en volwassen ik me voelde toen ik oud genoeg werd geacht om de in de bibliotheek het heiligdom van de grote mensen plankjes te betreden. Eindelijk geen belachelijke kinderboeken meer, nu was het tijd voor De Literatuur. Dat ik vaak meer genoot van wat onder het plakkerige 'tot 16 jaar' stond, verzweeg ik. Want ik was een puber en wilde hogerop. En dat betekende: meedoen in de grote wereld. Kinderboeken vond men daar een beetje dom, wat kinderachtig en zeker geen literatuur. Nee, dan de Echte boeken. Vol Wijze Lessen en Beeldschone Taal.

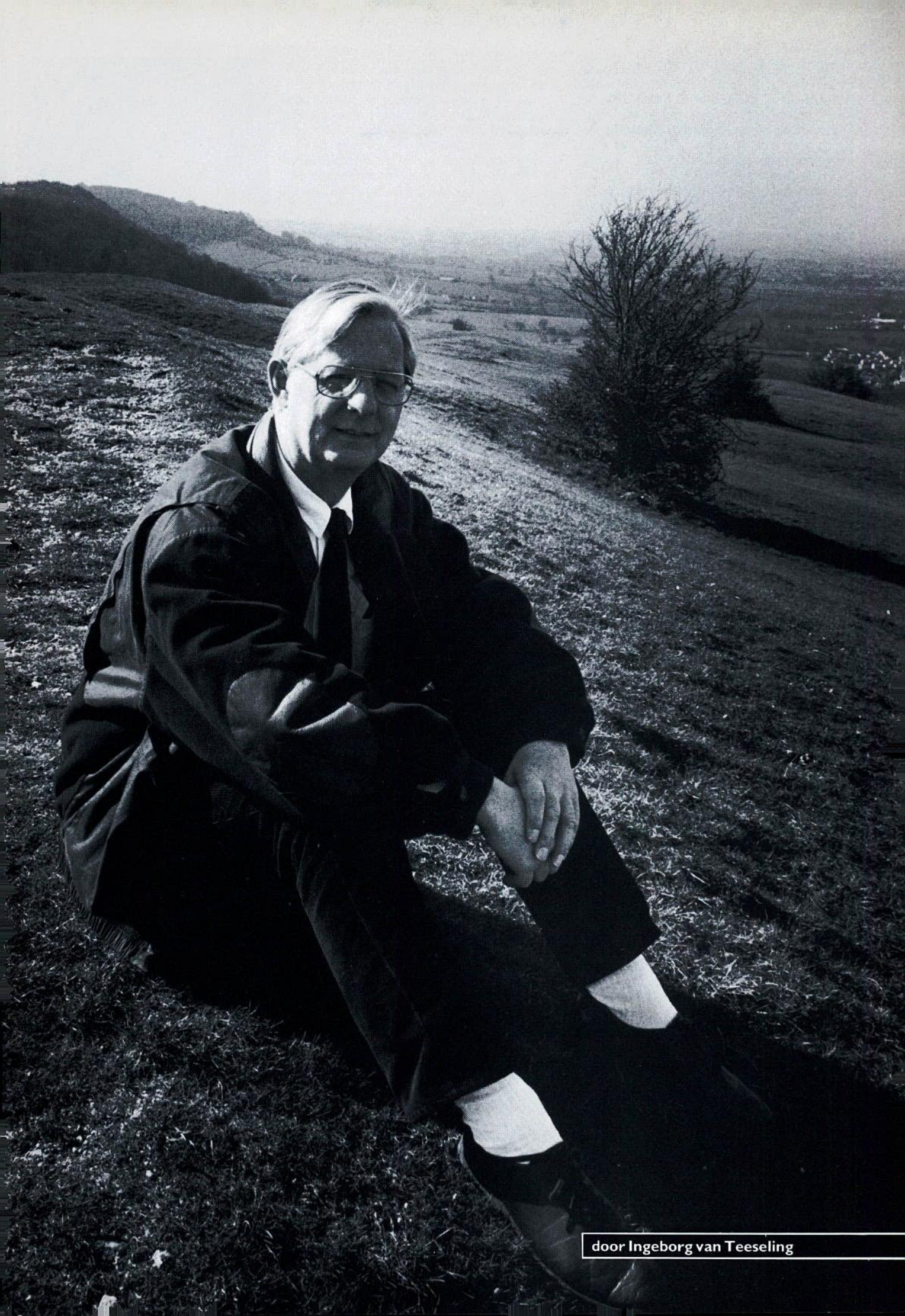
Dus ging ik ondergronds. Overdag zonder plaatjes en 's nachts met. Inklusief een speciaal geheim boekenkastje voor de hele verboden zone. Totdat ik merkte dat mijn troostboeken, de boeken waarom ik

moest huilen, de boeken waarin ik mijzelf het meeste terugvond, bijna allemaal in dat ene kastje stonden. Toen werd ik aktievoerder. De honderden stukgelezen bandjes verhuisden naar beneden en kregen een ereplaats tussen Brokken, Romein en Roth. Op verjaardagen gaf ik ze kado en als er met iemand iets droevigs gebeurde, haalde ik daar de Wijze Lessen uit. En al gauw bleek dat er een harde kern van lezers bestond die net als ik liefhebbers waren. Mensen die elkaar vonden als doorgewinterde fans van hele goede kinder- en jeugdliteratuur, want dat was het wel degelijk. We wisselden ervaringen uit en vonden in elkaars voorkeurslijstjes veel dezelfde namen terug. Astrid Lindgren, Cynthia Voigt, Ouida Sebestyen, Margaret Mahy en Aidan Chambers.

Vooraf voor de laatste ging ik zonder weerstand door de knieën. Zijn 'Dansen op mijn graf' behoort al jaren tot mijn persoonlijke top-vijf. Het boek gaat over helden, liefde, gek worden, overgave en een daad stellen. Het heeft een visie, die het beste leent van allerlei filosofieën en die verder uitwerkt. Je moet erbij denken en je moet mee, naar het diepste van je eigen ziel. Cliche's? Zeker. Maar daarom niet minder waar.

Dus reisde ik bij de eerste mogelijkheid die zich voordeed af naar Stroud, Engeland, waar de schrijver woont. En liet me in 3 dagen inpakken. Waarvan akte.

door Ingeborg van Teeseling

"De Engelsen hebben een hekel aan denken. Ik zie dat duidelijk als ik een lezing geef. Ze luisteren beleefd, knikken vriendelijk, en gaan daarna tevreden naar huis. Nadenken, laten doordringen wat je gehoord hebt, er echt over praten, vinden ze niet interessant. Het hele koncept van een idee is voor hen onbegrijpelijk. Alles is hier zo pragmatisch. Ik heb nooit begrepen waarom mensen denken vervelend vinden. Voor mij is het de meest natuurlijke activiteit die ik kan plegen. Ik vind mijn lijf tamelijk lastig. Als ik kon, zou ik het afschaffen. Maar denken vind ik heerlijk. Niet vermoeiend of bedreigend, nee. Je leeft in je gedachten, dat is waar je bent. *Ik moet dat bekennen dat ik een theorie heb: dat mensen niet meer zijn dan de som van de ideeën die ze over zichzelf hebben.* Vonnegut. Verder is er niets. In denken zit je ziel. Of denken is je ziel, dat weet ik niet. In 'Nu weet ik het' hou ik me bezig met de vraag waar het 'zelf' uit bestaat en of daar iets objectiefs over te zeggen valt. Een stap verder dan meningen en verwarring.

Ik denk dat het middeleeuwse begrip 'ziel' bij ons staat voor 'bewustzijn'. Het lichaam is niet meer dan een deel van dat bewustzijn. In mijn lichaam uit zich mijn ziel. De manier waarop mensen denken, beïnvloedt de manier waarop ze eruit zien. Dat gegeven plus de ervaringen van de kijker bepalen de toekomstige relatie tussen twee mensen. Dus het denken, het bewustzijn, leidt onmiddellijk naar relaties en het waarom en hoezo daarvan. Denken, de ziel, is de kern. Daar begint alles."

Georganiseerde chaos

We zijn wat we willen lijken, dus moeten we goed nadenken over wat we willen lijken. Vonnegut

"Lang weekend op drie manieren" was het eerste boek dat over denken ging. Over het begin daarvan, hoe denken tot ontwikkeling komt bij een jongen van 16. Ik schrijf graag over het begin, ik hou niet zo van inderdaad. Wat Ditto in dat boek voor het eerst meemaakt, is dat er verschillende soorten weten zijn, verschillende vormen van bewustzijn. En dat dat het verwarrendste is als een vorm alomtegenwoordig is, zoals in dit geval fysieke sensatie in een - ook al eerste echte - vrije partij. Wat zijn problemen, is dat op zo'n moment het denken het fysieke gevoelens aantast. Daardoor voelt hij zich gespleten. *Mijn hoofd denkt verdomme gewoon door, houdt in de gaten wat er gebeurt, net een lastig verwend kind. Stil, woorden zijn net keistenen, gedachten zijn net zandzakken die mijn lichamelijke genieten tegenhouden.* Waarom? Hij weet nog niet dat fysieke sensatie een vorm van denken is. Hij heeft zich nog niet gerealiseerd dat denken en leven parallelle ervaringen zijn. 'Lang weekend...' gaat over de vijf zintuigen en de pogingen van het brein om daarmee om te gaan. 'Dansen op mijn graf' gaat over de emotionele reacties op die zintuigen en wederom het brein dat daar uitleg en vorm aan probeert te geven. Het gaat steeds over die drie lagen. Ervaringen, het denkproces en de emoties. Die zich allemaal tegelijkertijd ontrollen. Daarom

heb ik zo'n moeite met de vorm. Ik zou een manier willen vinden om wat op hetzelfde moment gebeurt ook gelijk te laten lezen. Dat lukt niet, jammer genoeg. Dus is elk boek een ander aspect van wat het betekent om te leven. Denken, ervaren, voelen. Waarbij voor mij het denken dat het interessantst is, omdat het voor in het hoofd ligt en al het andere beoordeelt en weegt. Het probleem zit natuurlijk in alles wat je denkt in je achterhoofd, je onderbewuste als je het zo wilt noemen. Dat beïnvloedt je voor-denken zondert dat je daar echt je vinger op kunt leggen. In mijn boeken probeer ik al die facetten van een mens tot één geheel te maken, zoals het in het dagelijks leven ook is. Georganiseerde chaos.

Literatuur is lulkoek, surrogaat, ersatz. Het geeft een keurig beeld van het leven, wat onzin is. Leven is slordig en chaotisch en vooral onlogisch. Het is één van de moeilijkste dingen om tegelijkertijd gedachten en gevoelens weer te geven en de woorden en daden op een dusdanige manier dat jij ze als lezer als een eenheid ervaart.

Even aanraken

Standaardbagage van de interviewer: interesse en een velletje feiten. In dit geval: Aidan Chambers, 56, schrijver van jeugdliteratuur. Vijf boeken in vertaling uit. 'Lang weekend op drie manieren', 'Het geheim van de grot', 'Tiranen', 'Dansen op mijn graf' en recentelijk 'Nu weet ik het'. Drie zilveren Griffels, de hoogste prijs voor een buitenlands kinderboek. Verder korte verhalen, toneelstukken en radioprogramma's over kinderen en lezen. Samen met echtgenote Nancy runt hij 'Signal', waarin uiteenlopende ideeën over jeugdliteratuur aan de orde komen. Do-cent Engels en sinds kort ook uitgever van een klein fonds waarin onder meer, heel verrassend, Engelse vertalingen van Nederlandse boeken.

Feiten dus. Waar je relatief weinig aan hebt in het soort gesprek dat een interview volgens mij hoort te zijn. Prikkel, uitlokken, luisteren, toetsen van eigen ervaringen. Aan een uitermate gespleten persoonlijkheid. Gereserveerd en verlegen, die kijkt totdat hij genoeg moed heeft verzameld om je even aan te raken. "Dat heb ik met boeken ook. Als ik de bladzijde niet kan voelen is het net of hij niet werkelijk bestaat." Enstige, urenlange gesprekken. Af en toe doorkruist door een opmerking die mij verlegen maakt, of zijn plotselinge drang om van omgeving te veranderen. Hotel, pub, kantoor, huiskamer, keuken, weer een pub, forellenkwekerij, auto. Een rondleiding. Door een in bloei staand heuvellandschap en het hoofd van degene die daarover schrijft. Schrijft, schreef, geschreven.

"Taal is het enige dat je hebt. De enige bevredigende gemeenschap die je kunt hebben met jezelf of de ander is via de taal. Dat is het enige dat je ooit zult weten. Daarom is aandacht voor taal, als schrijver, lezer of in het dagelijks leven, het belangrijkste dat er is. Dat wil niet zeggen dat het gaat om veel woorden. Nik in 'Nu weet ik het' gaat

In mijn boeken probeer ik alle facetten van een mens tot een geheel te maken, zoals het in het dagelijkse leven ook is: georganiseerde chaos

steeds minder woorden steeds geconcentreerder gebruiken. Misschien is hij uiteindelijk wel dichter geworden. Het uiteindelijke doel is de meest geconcentreerde vorm van taal die je kunt bereiken. *Wat ik bouw voor mezelf noem ik een cluster.* De zinnen, de regels zijn net een mobiel beeldhouwwerk van taal. Woorden die zich in en uit elkaar vlechten en zigzaggen, die de hele tijd in beweging zijn en steeds weer nieuwe combinaties aangaan om nieuwe zinnen te vormen, nieuwe betekenissen. *Dat is mijn idee van de wereld. Als ik zou moeten zeggen wat god volgens mij is, dan is het dat; die hele samengekronkelde voortdurend veranderende onvoorstelbare cluster van woorden.*

Kleine fragmentjes

"Mijn ideaal is een boek dat bestaat uit hele kleine stukjes, die onafhankelijk van elkaar staan en toch een eenheid vormen. Misschien zelfs losbladige hoofdstukken, die iedereen in zijn eigen volgorde kan lezen, maar die desondanks hetzelfde verhaal vormen. Een duidelijkere samenwerking tussen lezer en schrijver. Waarbij de lezer niet meer het gemak heeft dat de schrijver de chaos oplost. Zo zit het leven ook niet in elkaar, zal ik maar zeggen.

De hele maatschappij is steeds meer opgebouwd uit kleine fragmentjes. We zappen op de tv van het ene kanaal naar het andere, hebben vaak niet meer één relatie maar meerdere, wonen op verschillende plekken, reizen. Iedereen krijgt stapels ervaringen, indrukken en informatie voorgeschoteld waar hijzelf een min of meer leefbaar en logisch verhaal van moet maken. De literatuur volgt deze tendens. Het zit in de lucht. Je lezers zijn gewend geraakt zo te luisteren en te kijken. Dus wordt literatuur

beïnvloed door film en televisie. In mijn boeken doe ik dus niets nieuws als ik experimenteer met vorm. Ik reageer. Ik geloof ook niet zo in nieuw, in originaliteit. Wel in verrassing. Joyce wordt gezien als een vernieuwend schrijver. Maar wat hij deed was dat samenvatten wat er al geweest was, maar op een andere, verrassende manier. Einstein deed hetzelfde. Al het materiaal dat hij gebruikte was al tijden voorhanden. Zijn genie bestond uit de vorm waarop hij het bij elkaar bracht. De waarde ervan, de uiteindelijke konsekwentie, was dat het ons een nieuwe invalshoek gaf, een andere ingang voor ons denken. Dat was het innovatieve.

Spannende vorm

Vorm is voor mij heel belangrijk. Het is dat aspect van schrijven dat me geïnteresseerd houdt in het verhaal. Zonder spannende vorm kan ik geen verhaal schrijven. Dan gaat het me vervelen. Elk materiaal vraagt om zijn eigen vorm. En soms is die anders en velerlender dan ik wil. Daarom zit ik al weken vast met mijn nieuwe boek, 'The toll-bridge'. Ik zit in een hele saaie passage, maar ik weet dat ik hem moet schrijven om verder te kunnen naar iets waarvan ik bijna zeker weet dat het wel leuk is. Maar op dit moment erger ik me aan de vorm, wat het materiaal niet ten goede komt.

Ik raak ervan in paniek. De allesomvattende angst dat ik nooit meer zal kunnen schrijven. Die me ongetwijfeld weer in de neurose zal brengen die het mogelijk maakt deze klus tot een enigszins bevredigend einde te brengen. Nu voelt het alsof je half hebt overgegeven en de rest maar niet wil komen. Een afgrijselijk gevoel."

We eten. Goddank geen 'dinner', maar een 'meal'. Nancy kookt uit principe niet en Aidan vindt het eigenlijk zonde van zijn tijd. Maar de wijn is goed en al snel blijkt de schrijver ook een gedreven verteller. De familiegeschiedenis in saillante details, terug tot in de zeventiende eeuw. De dames luisteren, lachen veel en pellen een sinaasappel. Waar ze gedachtenloos op hetzelfde moment de helft van aan de verteller geven. Zonder velletjes. Het offer. "Mooi getimed", zegt de schrijver droog, "Ik wilde net gaan vertellen dat de mannen bij ons thuis niets zelf hoefden te doen. Ik werd zelfs gewassen door mijn moeder. Ook toen ik al in de pubertijd zat." Een aanvulling. Op eerder die dag. "Mijn vader was dood-graver. Bij ons thuis werd niet gelezen, wel veel gepraat. Honderden verhalen. Enig kind met weinig kinderen in de buurt. Ik was een 'slow starter'. Kon wel letters lezen, maar er geen woorden van maken. De oorlog bracht daar niet veel verbetering in natuurlijk. Alle goede, jonge leraren zaten aan het front en de man waar wij mee achtergebleven waren toen we zo'n jaar of acht waren was een echte klootzak. Hij sloeg. Hard en vaak. Jaren waar ik soms nog wel eens nachtmerries van heb.

Toen ik elf was verhuisden we en opeens werd school een paradijs. Voor-

gelezen worden, slaan was verboden en ik kreeg zelfs een vriendje. Die me meenam naar de bibliotheek, waar ik doodsbang voor was. Die stilte en al die boeken. Waar moest je beginnen? De angst ook dat ik ze zou beschadigen en weer gestraft zou worden.

Beschermheer

Ik was twaalf toen me voor het eerst iets overkwam wat later nog vaak zou gebeuren. Ik kreeg een beschermheer. Een leraar in dit geval, die me aardig vond en had besloten dat hij dit kleine jongetje wel eens verder zou helpen. Tot op dit moment zijn er mensen zoals hij geweest. Iets dat ik nooit heb kunnen verklaren. Ik ben niet uitzonderlijk intelligent, spannend of mooi. Maar altijd waren er anderen die zich met hun volle gewicht voor me inzetten. Alle banen die ik ooit gehad heb, zijn me aangeboden. Terwijl ik de diploma's niet had, niet slaagde voor de testen, die ervaring miste. Blijkbaar zagen ze iets is

Schrijven objectificeert het denken, haalt de essentie naar boven. Zodat de lezer kan begrijpen hoe de persoon in het boek en dus is. Met praten kun je dat nooit bereiken

mij. Ik heb nooit begrepen wat.

Die leraar bracht me de techniek van het lezen grondig bij, stimuleerde me en stuurde me naar de middelbare school. Daar ontmoette ik de grootste invloed van mijn leven. Een leraar Engels voor wie literatuur het centrum van het universum was. Jim adopteerde me, zogezegd. Hij maakte een echte literaire lezer van me. Boog mijn intuïtieve karaktereigenschappen om in zelfbewuste. Maakte een denkend mens van me. Liet me dingen lezen en schrijven, structureel en met grote aandacht voor de tekst. Ozzie in 'Dansen op mijn graf' is een portret van hem. Ik bewonderde Jim. Hoe bang ik ook voor hem was. Hij was ervan overtuigd dat elk intelligent mens iets te vertellen heeft over een tekst die hij heeft gelezen. En dat liet hij je dus doen. Argumenteren, uitleggen, weerleggen, erover schrijven. Je moest hem van repliek dienen, op je stuk leren staan. Het ontwikkelen van een kritisch bewustzijn. En ik wilde leren en zag dat hij me kon helpen.

In het laatste jaar van de school besloot Jim dat ik moet gaan lesgeven. Dus ging hij naar mijn ouders en regelde het. Zo ging dat. De school was god, zeker voor mensen als mijn ouders. En eigenlijk beviel het idee ze wel. Ze zagen heel goed dat het een manier was om uit de mijn te blijven. En ik? Ik wist dat ik lesgeven leuk vond en dat ik er goed in was.

Als prefekt op school had ik dat al regelmatig gedaan als de leraar weg moest. Ook dacht ik dat leraren lange vakanties hadden en om vier uur naar huis konden. En dus leek me dat een goed beroep om te combineren met schrijven. Dat schrijven was een geheim plan. Ik had het niemand verteld, omdat ik wist dat ze zouden zeggen dat ik

niet slim genoeg was. Dat heb ik zelf ook heel lang geloofd. Daarom verscheen mijn eerste echte boek pas toen ik al in de veertig was. Vlak daarvoor stierf Jim. Het spijt me nog steeds dat hij het niet meer heeft kunnen lezen.

Tuin achter de muur

Auteurs kiezen verhalen uit, schrijvers worden gekozen door het verhaal. Dat geloof ik. Behalve 'Lang weekend...' is er niet één verhaal dat ik geschreven heb, dat ik zelf ook zou hebben uitgekozen. Van 'Lang weekend...' heb ik genomen omdat het een technische explosie was. De eerste keer dat ik bewust dacht: 'Laat ze de ziekte krijgen, ik doe wat ik wil hoe ik het wil.' Dus zit daar alles in, zonder controle. Een heel puberaal boek, een eerste keer neuken. Maar over het algemeen weet ik niet waarom ik de boeken moet schrijven die ik schrijf. Het is gewoon zo.

In mijn hoofd, en soms ook fysiek te voelen, is er altijd een soort muur geweest. Een dikke scheidslijn tussen mijzelf en wat ik zou kunnen en willen schrijven. Ik heb altijd het idee gehad dat ik een goed schrijver zou worden als ik maar over die muur zou kunnen kijken. Dat daar mijn uiteindelijke verhaal ligt en dat alle verhalen die ik nu schrijf oefeningen onderweg zijn. Daar word ik af en toe gek van. De onmogelijkheid. De angst dat ik er nooit doorheen zal komen. Alhoewel er wel momenten waren dat ik even leek te kunnen ruiken aan de mogelijkheden. Ik schrijf niet makkelijk, integendeel. Maar heel soms loopt het zo uit mijn pen. Die korte geluksmomenten associeer ik sterk met de tuin achter de muur. Zelfvertrouwen, geloof in je mogelijkheden.

'Boezemvrienden' was een term die onder woorden bracht wat ik gewild had zolang ik me kon herinneren: een totale, absoluut trouwe, altijd aanwezige vriend, die nooit iets voor mij zou verbergen net zo min als ik voor hem. Ergens daarbuiten is iemand die op zoek is naar mij, net zoals ik op zoek ben naar hem. Een jongen met een blik vol toverbollen. Als David en Jonathan – elkaar liefhebben als je eigen ziel. Dat was zo'n moment. Maar over het algemeen vind ik schrijven vreselijk.

De woorden deugen niet. Ze zeggen niet wat ik wil dat ze zeggen. Ze liegen. Ze verbergen de waarheid. Ik lees de woorden en ik voel wat ze zouden moeten zeggen, maar ze doen het niet. De echte betekenis ligt erachter verscholen. Het zijn net stenen. Ze vormen een muur. Een muur die aan het oog onttrekt wat erachter gebeurt. Je hoort gedempte geluiden, maar je kunt niet echt, nooit echt, begrijpen wat ze betekenen. Wat opgeschreven is zegt nooit genoeg, legt helemaal niets uit. – Je wordt je eigen ruwe materiaal. Je moet nadenken over wat je was en vorm geven aan wat er met je is gebeurd. Door dat te doen lijkt je jezelf anders te gaan zien. Dit mozaiek van de ikdiekwis.

Lange donkere nacht

"Lang weekend..." en 'Dansen op mijn graf' zijn twee kanten van hetzelfde verhaal. 'Nu weet ik het' en 'The toll-bridge'

ook. 'Tirannen' en 'Het geheim van de grot' zijn tussenboeken en tellen voor mij niet echt mee. Op de een of andere manier weet ik heel zeker dat er zes boeken zijn die ik moet schrijven. Als ik de tijd heb. Nee, dat is geen kwestie van lot. Meer een gegeven. Werk dat moet gebeuren. Een lange donkere nacht van werk dat gedaan moet worden. En als je geluk hebt begrijp je aan het eind ervan wat je echt kunt en wat de reden ervan was. Ik moet doorgaan. Stoppen is een verraad aan de energie en het denken dat ik gestopt heb in het voorgaande. Vrijheid van keuze? Daar geloof ik niet in. Al was het alleen maar praktisch gezien. Als ik niet schrijf word ik nog vervelender dan ik al ben. En ziek bovendien. Dus keus? Nee.

Schrijven objectiviseert denken, haalt de essentie naar voren. Zodat de lezer kan begrijpen hoe de persoon in het boek denkt en dus is. Met praten kun je dat nooit bereiken. Praten is niet in staat tot eenzelfde hoogte van concentratie te komen. Daarom blijft het boek ook altijd bestaan volgens mij. Al dat gezeur over het verdwijnen van de literatuur is onzin. De essentie van de mens zit in het geschreven en gelezen woord. En hoe ingewikkelder de maatschappij wordt, hoe meer we de taal nodig zullen hebben om ons enige helderheid te verschaffen. Verhalen zijn een fundamentele vorm van denken, van filosofie zelfs. Omdat ze gaan over waarom mensen doen wat ze doen. En omdat ze vragen oproepen ten aanzien van onze

eigen houding in een soortgelijke situatie. Abstrakte vragen in een concrete vorm gegoten, zodat iedereen ermee overweg kan. Dat is fundamenteel. Daarom vertelt iedereen verhalen over wat in zijn bewustzijn het meest speelt. Ik doe dat ook en werk een fantasie uit. Koppel het nieuwe, het ontdekkende van een zestienjarige aan de ervaring die ik heb overgehouden van zoveel jaar meer nadenken. Een eerste ervaring gekombineerd met geschiedenis. Ons aller ideaal: dat nog eens overdoen met de kennis die je nu hebt."

* Alle teksten in kursief zijn fragmenten uit de boeken van Aidan Chambers

Mensen kunnen niet anders dan twijfelen, omdat ze zo weinig weten en begrijpen

Sinds een paar dagen ligt Chambers' laatste boek „Nu weet ik het“ in de boekhandel. Het is een verhaal over liefde, vriendschap en seks. „Al mijn boeken gaan over vriendschap en seks en de grenzen en overeenkomsten daartussen. In „Nu weet ik het“ heb ik het over de status van de seksualiteit. De vraag in dat boek is

of seks, de fysieke concentratie, het fysieke penetreren, noodzakelijk is voor een echte, volledige relatie tussen mensen. Heb je die energie nodig? Ik wil dat mensen daar over nadenken. Het is een meditatie over iets waar we bewust of onbewust altijd mee bezig zijn. Elke keer als je iemand ontmoet, vraag je je af of je

met hem of haar naar bed zou willen. Pas daarna komt de kwestie van de vriendschap. Iedereen die seksueel wordt afgewezen, zoals Nik in dit boek, verliest iets. De mogelijkheid om de ander op dat nivo te leren kennen. We hebben pijn om iets dat we verloren hebben, terwijl we het zelfs nooit gehad hebben. Maar het idee van de mogelijkheid maakt dat de afwijzing een gevoel van inkompleet-zijn oplevert."

(INGEZONDEN MEDEDELING)

...en toen schreven zij voor de eerste keer

Stad

*De stad wordt mooier
wanneer je
de borden op straat
kunt lezen.*

Rosita

Ook gaat „Nu weet ik het“ over religie en twijfel, het dagelijks leven en de geschiedenis en (de zin van dit alles).

Ik heb broeder K. gezegd dat ik volgens mij atheïst ben. Hij zei: Dan kunnen we tenminste proberen je te helpen een goede atheïst te zijn. Ik zei: Wat is dat, een goede atheïst? Hij zei: Hetzelfde als een goed christen... iemand die twijfelt. Ik zei: Twijfelt u? Tuurlijk, zei hij. God zij dank wel! Ik zei: Waarom God zij dank? Wilt u niet liever zeker van uw zaak zijn? Hij zei: Graham Greene zegt ergens in een van zijn boeken: „De ene gelovige is al bereid om de andere gelovige te bestrijden vanwege de schaduw van een geschilpunt. De twijfelaar bestrijdt alleen zichzelf.“ „Ik werd monnik toen ik zeventwintig was. Religie had me altijd al geïnteresseerd, omdat de grote vragen me bezig hielden. Thuis hadden we geen geloof en ik wilde weten wat het christendom te melden had, dus las ik veel. Theologie, geschiedenis. Kloosters vond ik aantrekkelijk omdat alles daar met tekst te maken leek te hebben. En ik trof er ook andere liefdes aan. Het theater in de rituelen, de geheimzinnigheid, de concentratie, de stilte, de eenzaamheid, de muziek.

HIVOS

Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking
financiert o.a. alfabetiseringsprojecten. Voor meer informatie:

HIVOS Raamweg 16 2596 HL Den Haag Tel. 070 - 36 36 907 Giro 716000

HIVOS houdt maand actie voor alfabetisering

Dit jaar is uitgeroepen tot het Internationaal Jaar van de Alfabetisering. Daarom organiseert HIVOS, het Humanistische Instituut voor Ontwikkelings-samenwerking, een reeks activiteiten waarin aandacht wordt gevraagd voor het probleem van het analfabetisme in de derde wereld.

Ondanks allerlei campagnes is in ontwikkelingslanden vaak meer dan de helft van de bevolking analfabeet. Dat probleem is volgens HIVOS alleen oplosbaar als die campagne zich niet exclusief richtten op lezen en schrijven, maar ook sociaal-ekonomisch en maat-

schappelijk betere perspectieven scheppen voor analfabeten. De aktiemaand omvat o.a. een internationale konferentie in Den Haag (23, 24 en 25 april), een publieksmanifestatie in Utrecht (27 april), bezoek van vertegenwoordigers van alfabetiseringsorganisaties uit zes landen, de radio-serie Standplaats Honduras (vanaf 6 april bij de VPRO), plaatselijke informatiebijeenkomsten en speciaal informatiemateriaal zoals een themanummer van het HIVOS-kwartaalblad.

HIVOS steunt in verschillende landen alfabetiseringsprojecten van partiku-

liere organisaties waarin inkomensverbetering, gemeenschapsontwikkeling, organisatie en emancipatie een belangrijk onderdeel vormen. In Honduras bijvoorbeeld waar op het platteland 3 op de 4 mensen analfabeet zijn. Meer informatie over de aktiemaand: HIVOS, Raamweg 16, 2596 HL Den Haag. Tel.nr.: 070-3636907.

Zomerschool Moral Counseling te Brussel, 30 juli-4 augustus

De Vrije Universiteit Brussel (VUB) en de Universiteit voor Humanistiek (UvH) organiseren in de week van 30 juli tot 4 augustus een zomerschool over geestelijk werk. Deze cursus is van belang voor mensen uit de praktijk van het humanistisch geestelijk raadswerk, maatschappelijk werk, vormingswerk, vormingsonderwijs, enzovoort. Ook voor degenen die meer vanuit een theoretische invalshoek zich bezighouden met vragen van zingeving en levensbeschouwing, biedt deze cursus voldoende aanknopingspunten.

Een tiental hoogleraren en universitaire docenten van beide universiteiten zullen de colleges verzorgen. Een drietal thema's krijgen speciale aandacht:

aktualisering van de Verlichtingsfilosofieën; de invulling van de professionele identiteit van de geestelijk werkers en de rol van de geestelijk werker bij achterstandsgroepen.

In de ochtenden worden er steeds weer (plenaire) colleges gegeven. De voertaal is Engels. In de middagen worden werkgroepen per taalgroep georganiseerd. In kleine groepen wordt een aktieve deelname van de deelnemers nagestreefd. Aansluitend volgt elke dag een reeks kulturele activiteiten die de deelnemers de kans geeft diverse facetten van het humanisme te ontdekken. gedurende de zomerschool zullen deelnemers worden ondergebracht op de Campus van de Vrije Universiteit Brussel. De kosten bedragen f 835,- inkl. kulturele activiteiten, overnachtingen en alle maaltijden. Verdere informatie en opgave voor deelname kan worden gericht aan: Universiteit voor Humanistiek, t.a.v. Zomerschool Moral Counseling, Van Asch van Wijckskade 28, 3512 VS Utrecht, tel. 030-312674.

HVB-Kernendag

Op zaterdag 21 april wordt weer de halfjaarlijkse kernendag van het Humanistisch Vredesberaad gehouden. Deze dag begint om 10.30 uur en eindigt om 16.00 uur. Plaats: Kleine Drift 35 A in Hilversum.

In mijn eerste baan als leraar kwam ik terecht op een school waar tegelijk elf nieuwe docenten werden aangenomen. Een heerlijke tijd. Omdat negen ervan christenen waren, diskussieerden we eindeloos over theologie en de reden van het universum. Harde, stimulerende, tot verder denken aanzettende gesprekken. En ik maar roepen dat godsdienst onzin was en dat God niet bestond. Uiteindelijk kregen ze me met een logisch argument in een hoek. Ze zeiden: „hoe kun je weten dat het onzin is als je het nog nooit hebt willen ervaren?” Dat leek me valide. Toen begreep ik dat zowel een hoger doel als logica walgelijk tiranniek kunnen zijn. Dus ben ik eens voorzichtig naar de kerk gegaan. Smells and bells. I loved it. Weinig pretenties, gewoon een samenkomst van gelijkgestemde, aardige mensen. En de taal! De bijbel, de psalmen. Dat is het mooiste Engels dat er is. In het kort, het begon me te fascineren. En de mensen waren denkers, lezers, wetenschappers. Geen dogma te bespeuren. *Waarom geloven mensen al dat gedaas over God? En hoe voelt het om dat te geloven? Wat voor effect heeft het op je? Ik wil maar zeggen, zelfs intelligente mensen gaan ervoor door de knieën.* Ik wilde het meemaken, ervaren. En dat kan ik maar op één manier: helemaal. *Geloof, zei hij, moet je beleven, als je er iets van te weten wilt komen. Je moet je eigen laboratorium zijn, je eigen gereedschap, je eigen specimen. Als je er echt iets van wilt begrijpen, dan moet je observeren hoe geloof bij jezelf werkt.* Via via ben ik toen in een klooster terecht gekomen, waar ik zeven jaar zat toen mijn liefde voor Nancy een mooie aanleiding was om ermee op te houden. Je was er monnik naast je gewone dagtaak, in mijn geval het lesgeven. Voor mij dé manier om tot de kern van de ideeën te komen en ze te testen. Push it to the extreme.

En als ik voel dat ik op het punt sta om de zin van dit alles te vatten, verbleekt het en is weg, en blijft er enkel een diep verlangen achter om het weer terug te voelen komen, de

kracht ervan te ondergaan, de ontzetting. . . . Moest weer denken aan de tijdeloosheid ervan, hoe ik in het hart van de dingen scheen te kunnen kijken en het mysterie van het heelal leek te kunnen doorgronden. Moest weer denken aan het geile verlangen om erin onder te gaan, erin klaar te komen, me erin te verliezen. Mensen kunnen niet anders dan twijfelen, omdat ze zo weinig weten en begrijpen. Toch geloof ik niet dat ik een toevallig ongelukje van de natuur ben. Daarvoor zit er te veel logica en geheimzinnigheid in de mens en de wereld. Mensen zijn ergens van gemaakt en dat iets is niet alleen maar stof. We zijn onderdeel van een groter bewustzijn, dat zeggen zelfs de wetenschappers. We zijn niet zomaar ergens vandaan geëvolueerd. En zelfs als dat zo is, heeft er ergens de kiem, de gedachte van dit alles gelegen. Niet dat het me erg bezig houdt, want ik ben er. En het belangrijkste is dat je doorgaat met er te zijn en daar vorm aan te geven. *Geloof heeft te maken met besluiten wat je in je eigen ogen betekent. En als je dat eenmaal weet, dan moet je er iets mee doen.* Ik moet worden en zijn wat ik ben. In mijn geval is dat schrijver. En ik vermoed zelfs dat dat mijn bestemming is, hoe eng dat woord ook klinkt. Dit schrijven is mijn stukje van de puzzel. Het is mijn verantwoordelijkheid. Ik hoef geen fantastisch boek te schrijven, maar ik moet het wel proberen. Falen is minder erg dan niet proberen.

Een goed boek is altijd subversief. Het hoort zaken ter discussie te stellen en de lezer voor te bereiden op het stellen van vragen. Dat geldt vooral voor kinderboeken. Belangrijke boeken maken je onrustig, laten je twijfelen. De rest is tijdverdrijf. Elegante boredom.”

Het gaat bar slecht met de natuur en met het milieu. Wereldwijd maar zeker in Nederland, één van de meest vervuilde landen. De uitbuiting van natuur en milieu stuurt ons regelrecht af op een economische ramp. Dat weten we wel, maar we willen er nog niet echt aan. Want dan moeten we er wat voor laten, moeten we ons denken en doen drastisch veranderen. Zo'n ekologischer revolutie is de enige mogelijkheid om te bereiken dat Nederland nog generaties lang mee zal kunnen. Daarvoor is het nodig dat zo snel mogelijk wordt ingegrepen. Want later is te laat.

Reden genoeg voor de redactie van de Humanist om een serie artikelen te publiceren die systematisch informatie geeft over hoe het er nu voor staat met de natuur en het milieu. En wat we kunnen en moeten doen om een uitzicht te hebben op een schone toekomst. Overigens worden de visie en de standpunten in deze serie niet noodzakelijkerwijs gedeeld door het bestuur van het Humanistisch Verbond.

LEVEN EN LATER LEVEN

De tekst van deze serie is ontleend aan het boekje „Leven en later leven, pleidooi voor een schone toekomst“, een prima boekje dat is uitgegeven door vier natuur- en milieuorganisaties: Natuurmonumenten, Natuur en Milieu, de Vogelbescherming en het Wereld Natuur Fonds.

We kunnen ons voorstellen dat u niet zo lang wilt wachten tot de gehele tekst in de Humanist is verschenen. U kunt dan zelf een exemplaar van het boekje bestellen door f 12,50 per exemplaar over te maken op girorekening 3150252 ten name van Milieubook te Amsterdam onder vermelding van „boekje Later Leven“.

DE NATUUR HEEFT RECHT VAN BESTAAN NIET IS AFGELEID VAN NUT VOOR DE MENSEK

OOK EEN AN DAT N HAAR ISHEID

In de afgelopen jaren is het regeringsbeleid vooral gericht geweest op het verkleinen van het financieringstekort. In de strijd tegen dat tekort zijn belangrijke successen geboekt. Het zou de regering nu sieren om in de komende regeerperiode met dezelfde bevoegdheid initiatieven te ontwikkelen op het gebied van herstel, behoud en ontwikkeling van de natuur. Anders zal ook dat tekort tot grote problemen leiden. Geen tekort dat nu in percentages van het nationaal inkomen is uit te drukken. Maar eerder een tekort, dat een aantasting betekent van de kwaliteit van het leven in ons land en dat onherstelbaar is. En juist de natuur is voor veel mensen de inspiratiebron, een rustpunt in een jachtige wereld. Sterker nog: de basis van ons bestaan.

Overigens is menselijk eigenbelang niet de enige reden voor natuurbescherming. Hoe nuttig de natuur ook voor ons is als drager van essentiële ecologische processen, als leverancier van grondstoffen, medicijnen, producten en als recreatieterrein, de natuur heeft op onze planeet ook een recht van bestaan dat niet afgeleid is van haar nut voor de mensheid. Noem het: het „eigen recht” van de natuur om te bestaan. De aanwezigheid van een gezonde natuur is geen luxe, het is pure noodzaak. En we zouden het bijna vergeten, maar Nederland heeft door zijn vruchtbare bodem en groeizame klimaat de basisvoorwaarden voor een uitbundige, krachtige natuur. Juist nu zijn er mogelijkheden om die versnipperde en gekooide

nieuwe wegen. Maar het weren van dat soort zaken is niet voldoende. De processen waarmee de natuur zich zelf vorm kan geven moeten worden hersteld. De gebieden in de ecologische hoofdstructuur moeten daarvoor voldoende afmeting hebben en op de juiste plaatsen liggen en tevens moet een stringent milieubeleid worden gevoerd. Alleen op die manier krijgen we een kansrijk startpunt voor een nieuw beleid. Wat hoort er in die ecologische hoofdstructuur thuis? In elk geval:

- onze ondiepe wateren en moerasgebieden, de *wetlands*. Zij zijn kenmerkend voor de Nederlandse natuur en vervullen talloze belangrijke functies (o.a. het reguleren van de waterhuishouding, water zuivering, kraamkamer van talloze vissoorten, voedsel-, rust- en ruigebied voor miljoenen vogels). Meer dan honderd van onze wetlands zijn zelfs van internationaal belang: als een van deze gebieden verloren gaat, heeft dat gevolgen tot ver over onze landsgrenzen (van zuidelijk Afrika tot Noord-Canada en Siberië). Op korte termijn is een daadwerkelijke bescherming van al onze wetlands noodzakelijk, en zeker van die internationaal belangrijke gebieden.

- het Nederlandse *duingebied* dat, ondanks de vele aanslagen die erop gepleegd zijn, wat betreft rijkdom, uitgestrektheid en verscheidenheid zijn gelijke in Europa niet kent. Een nationaal beleid is nodig om de waarde van de

Deel 2: de bedreigde natuur

natuur weer de ruimte te geven – landen met een armere bodem en harder klimaat krijgen de herkansing niet eens. Nederland wel: een reden temeer om die kans volledig te benutten.

Ekologische ruggegraat

Een schoon milieu is niet voldoende voor de leefbaarheid in ons land. Daarvoor zijn ook een gaaf en gevarieerd landschap en 'n rijk planten- en dierenleven noodzakelijk. En het valt helaas niet te ontkennen: de natuur in Nederland is zo hard achteruit gegaan dat we er niet meer komen met het in stand houden van wat er nog aan de natuur over is. De bestaande bossen en natuurgebieden moeten worden aangevuld met nieuwe gebieden. Samen met de bestaande natuur moeten die nieuwe gebieden onderling verbonden worden tot een „ekologische hoofdstructuur”: de ruggegraat van de Nederlandse natuur. Hier moet de natuur zich op eigen kracht kunnen ontwikkelen en handhaven.

Het spreekt voor zich zelf dat in die ruggegraat geen plaats is voor industrie, woningbouw, intensieve landbouw en

duinen te behouden en te herstellen.

- de *bosgebieden*. Zoals wij die kennen wordt het karakter daarvan in de eerste plaats bepaald door levende (of zelfs stervende) bomen. Maar in een natuurlijk bos maken natuurlijke dynamische processen de dienst uit: leven, afsterven, bouwstoffen terugwinnen en nieuw leven. En het is de natuur zelf die bepaalt wanneer en waar die processen zich afspelen. Bomen worden niet omgehakt maar sterven van ouderdom, door storm of door bliksem. Dode bomen worden ook niet weggehaald, maar worden langzaam door de natuur opgeruimd en geven voedsel en beschutting aan talloze dieren en planten. Dergelijke processen krijgen in ons land nog veel te weinig kans. Het is dan ook noodzakelijk dat daar, zeker in een aantal bossen, verandering in komt: de natuur moet daar haar gang kunnen gaan.

Een belangrijke voorwaarde voor een succesvol natuurontwikkelingsbeleid zijn soortenbeschermingsplannen. Dat zijn gedetailleerde plannen, die erop gericht zijn de knelpunten voor een aan-

tal bedreigde diersoorten precies in kaart te brengen en konkrete aanbevelingen te doen om ze weg te nemen. Schoon water is fijn voor de lepelaar, maar als er in het voorjaar geen stekelbaarzen in Noord-Holland kunnen zwemmen of als z'n rustplaatsen in Noord-Spanje worden drooggelegd, dan verdwijnt deze vogel toch uit Nederland.

Groene dooradering

Het grootste deel van ons landschap bestaat uit hoog-productieve, agrarische gebieden, waartussen verspreid kleine en minder kleine natuurterreinen in de vorm van eilandjes liggen. De kwetsbare situatie van de natuur in Nederland is daar onder andere een gevolg van: planten en dieren op die kleine terreintjes raken in een isolement. Aanvoer van „nieuw bloed“ is nauwelijks mogelijk. Het uitsterven van veel soorten is daaraan te wijten. En de situatie is zeer slecht. De teruggang van diverse soorten dieren en planten belooft tientallen procenten. Er is sprake van een noodtoestand. Wanneer we niets doen, blijft er niets over.

Te laat is het nog niet. Maar dan moeten we beslist verder gaan dan de overheid voorstelt. Naast een ekologische hoofdstructuur zullen óók de „verbindingswegen“ voor planten en dieren tussen de kleinere natuurterreinen hersteld moeten worden. Zodat flora en fauna zich langs zo'n „groene dooradering“ onbelemmerd van het éne naar het andere gebied kunnen verdelen. En dat geldt zowel voor de landplanten en

-dieren als voor de waterbewoners. Het netwerk van verbindende landschapselementen moet dus hersteld en uitgebreid worden. Dat betekent o.a. meer wildpassages over snelwegen en langs kanalen en het beschermen van bermen, dijken, boomsingels en kleine bosjes. Het met elkaar in verbinding staan van natuurgebieden en -gebiedjes en het beschikken over voldoende oppervlakte en de bescherming tegen negatieve externe invloeden zijn de meest essentiële onderdelen van het slagen van de groene dooradering. Een groene dooradering die nodig is om de natuur en het landschap opnieuw te verrijken.

Natuurontwikkeling

De natuur- en milieu-organisaties pleiten ervoor om veel meer dan nu actief gebruik te maken van de potentie van de natuur zich zelfregulerend te ontwikkelen. Dat wordt wel natuurontwikkeling genoemd. En dat is veel méér dan een boom of struik planten; het is het scheppen van de mogelijkheid de natuur haar gang te laten gaan, ook in grote gebieden zoals in de Oostvaardersplassen en op de Veluwe. Natuurontwikkeling door potenties te benutten en door natuurnieuwbouw te plegen is van essentieel belang voor de toekomst van onze natuur.

De natuur komt er niet met beheersmaatregelen alléén. Een goede milieu-kwaliteit is óók een voorwaarde. Een voorbeeld: er is een goed gefundeerd plan om de uiterwaarden langs de grote rivieren weer natuurlijk te maken zodat ze onderlopen bij hoge waterstand en

Juist nu zijn er mogelijkheden om die versnipperde en gekooldde natuur weer ruimte te geven - landen met een armere bodem en harder klimaat krijgen die herkansing niet eens

droogvallen bij lagere waterstand. Het resultaat zal de terugkeer zijn van een landschap dat in het verleden normaal was: een rivier begrensd door fraaie bossen waarin talloze planten en dieren leven. Maar of we met ons vervuilde rivierwater daar ook dieren als de otter weer kunnen terugkrijgen, is nog maar de vraag.

Cultuurhistorische en landshappelijke waarde

De Nederlandse natuur is voor het grootste deel „half-natuurlijk“ van oorsprong, waarbij menselijke activiteiten bepalend zijn voor de aan- of afwezigheid van de verschillende planten en diersoorten. De huidige blauwgraslanden, heidevelden en rietlanden zijn het resultaat van traditionele vormen van landbouw. Ook zeldzame landschappen, soms van internationale betekenis, zoals trilvenen, stuifzanden en de vochtige graslanden met hun rijke weidevogelfauna zijn zulke half-natuurlijke landschappen. De gevarieerde landschappen in het oosten van ons land, vele landgoederen verweven met nog kleinschalige landbouwbedrijven, bieden naast een grote landshappelijke en cultuurhistorische waarde gelukkig nog steeds plaats aan veel plant- en diersoorten.

Zulke half-natuurlijke landschappen ontleen hun huidige waarde aan het feit dat zij vaak plant- en diersoorten herbergen die in Nederland geen echt natuurlijk leefgebied meer vinden. Ook hebben ze vanwege hun ontstaansgeschiedenis cultuurhistorische waarde. Deze landschappen dienen behouden te blijven en niet te worden opgeofferd aan wegen- of woningbouw, landbouw of industrie. Ten aanzien van het beheer van zulke gebieden moeten echter keuzen worden gemaakt: traditionele methoden voortzetten (behoud van de aanwezige waarden) of proberen ook in dit soort halfnatuurlijke gebieden weloverwogen natuurontwikkeling mogelijk te maken.

Schoon water

Nu de konsument steeds vaker direkt te maken krijgt met de achteruit hollende kwaliteit van het (drink)water in ons land, verbreedt zich het draagvlak voor effectieve maatregelen om de kwaliteit snel te verbeteren. Vervuiling door fosfaat, verdroging van de natuur, steeds zoutere grote rivieren en daardoor een steeds zouter IJsselmeer. Dat zijn zulke ingrijpende zaken, dat passende maatregelen nu dringend noodzakelijk zijn. We noemen: terugdringing van de lozingen van fosfaten en stikstofverbindingen met 75 tot 90 procent per 1995, inplaats van de door de regering voorgestelde 50 procent, terugdringing van de afwatering en de beregening van landbouwgronden met grondwater, het weer op peil brengen van de natuurlijke

(INGEZONDEN MEDEDELING)

...en toen schreven zij voor de eerste keer

Oogst

*Ik heb de woorden geleerd
die de handelaren spreken.
Wat ik leerde waren oude dingen.
Alleen ik kende ze nog niet.*

Mannuel

HIVOS

Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking
financiert o.a. alfabetiseringsprojecten. Voor meer informatie:

HIVOS Raamweg 16 2596 HL Den Haag Tel. 070 - 36 36 907 Giro 716000

FOTO: ANP

Een jongetje bekijkt één van de dode vogels op het rijdend 'vogelmortuarium'. Met het tonen van de olieslachtoffers wilden aktievoerders duidelijk maken hoe slecht het er voor staat met de vervuiling in de Noordzee

grondwatervoorraden in duinen en zandgronden, beperking van de winning van grondwater met tenminste 25 procent, sanering van de vervuilde onderwaterbodems, terugbrengen van de lozingen van moeilijk afbreekbare stoffen met tenminste 80%, herstel van de natuurlijke loop van beken en een internationaal akkoord over een stop op zoutlozingen op de Rijn. En dat is nog maar een greep uit het omvangrijke pakket maatregelen dat genomen moet worden om ons water, onontbeerlijk voor een levende natuur schoon te krijgen. En ook hiervoor geldt: beter nu ingrijpen dan voortmodderen, en straks gekonfronteerd worden met een onherstelbare situatie.

Wetgeving en natuur

Wie z'n auto fout parkeert gaat op de bon en wie steelt is een dief. Eigendom en veiligheid worden beschermd door de wetgever. Maar wie de natuur aantast heeft niets te vrezen... Op grond van internationale verdragen, zoals de EG-Vogelrichtlijn de Ramsar-konventie en de Bern-konventie is Nederland verplicht tot handhaving en bescherming van grote natuurgebieden. Maar de praktijk is anders. Lauwersmeer, Markermeer en Grote Peel bijvoorbeeld, stuk voor stuk gebieden van internationale betekenis, zijn slachtoffer van het niet nakomen van die verdragen. Er is sprake van een schrijnend contrast tussen theorie en praktijk. Waarom zou Brazilië zijn oerwouden

sparen als Nederland zijn „oerwouden“, de wetlands, stelselmatig aantast? De natuur moet het hebben van slecht nageleefde konventies en Nederlandse wetten uit het verleden, die soms meer dan 50 jaar oud zijn en geen samenhang vertonen. In 1988 verschenen een voorontwerp Flora- en Faunawet en het voorontwerp tot herziening van de huidige Natuurbeschermingswet. In beide voorontwerpen worden nogal wat zaken node gemist:

- de verbondenheid tussen gebiedsbescherming en soortenbescherming. In het huidige voorontwerp heeft de bescherming van een plant of dier wel konsekwenties voor het bejagen, bezitten e.d. ervan, maar de konklusie dat het leefgebied van die soort ook integraal beschermd moet worden, wordt niet getrokken.
- een verbod op het rooien van houtwallen en op ontwatering;
- de noodzakelijke bescherming van alle in het wild levende planten en dieren;
- het verbieden van het opzetten van dieren, het rapen van kievitseieren, het houden van inheemse vogels en valkerij;
- de bescherming van ongewervelde dieren en vissen.

En tenslotte: zoals voor alle wetten geldt, is de effectiviteit en geloofwaardigheid ervan afhankelijk van de handhaving. Overtredingen tegen de Na-

tuurbeschermingswet kunnen tot nu toe alleen via strafrechtelijk ingrijpen worden aangepakt. Het is noodzakelijk de mogelijkheid te openen tot het opleggen van een dwangsom zoals ook gebeurt in de Hinderwet. Financiële straffen blijken in de praktijk erg goed te werken. Natuurbeleid kost geld, uiteraard. De in dit hoofdstuk genoemde maatregelen vergen gedurende twintig jaar ongeveer 400 miljoen gulden per jaar. Een globale en indicatieve raming die als volgt is opgebouwd: de ekologische hoofdstructuur kost jaarlijks circa 220 miljoen gulden, de groene dooradering circa 20 miljoen, de bescherming van specifiek historisch landschappelijke waarden ongeveer 50 miljoen. 100 miljoen gaat naar noodzakelijke milieuvestedingen en 12 miljoen is nodig voor diverse andere maatregelen. Het zijn behoorlijke bedragen. Maar doorgaan op de huidige weg kost komende generaties véél meer. Natuur is geen luxe!

Volgende maand: Mobiliteit

Maandag 2 april was z'n eerste werkdag op het Landelijk Humanistisch Centrum in Utrecht. Maar in maart liep hij al enkele dagen warm in zijn nieuwe functie. Joost de Vries (40) is de nieuwe directeur van het Humanistisch Verbond. En hij heeft er zin in: 'Ja, een hele uitdaging. Ik ga 'm met plezier aan.'

Hij ziet z'n werk als een soort topsport waarvoor je in goede konditie moet zijn, lichamelijk én geestelijk. Dus in de vrije tijd op de racefiets en fitnesstraining thuis. Niet roken en niet drinken. Werk is heel belangrijk voor Joost de Vries. 'Dat hektische gedoe om me heen, daar leef ik op.'

Hij is geen onbekende in humanistische kring. Was lang werkzaam bij de humanistische geestelijke verzorging in de krijgsmacht. Laatst als directeur van Het Coornherthuis, humanistisch centrum voor militairen. Vanaf 1986 was hij directeur van Den Alerdinck, een centrum voor vorming, training en scholing in Laag Zuthem. Nu dus de nieuwe baas van het Verbond. Genoeg reden voor een eerste, oriënterend gesprek.

Het is voor hem moeilijk om de positie waarin hij als directeur van het Humanistisch Verbond zal zitten, precies in te schatten. 'De post is lang vakant geweest en er lopen momenteel ontwikkelingen in het HV die ook de directiepositie zullen beïnvloeden. Wel weet ik wat mijn eerste belangrijke taak zal zijn. Dat is om de centrale werkorganisatie in Utrecht goed georganiseerd te laten verlopen. Puur management dus. Hoeveel inhoudelijke aspecten daar verder bij zullen zitten, is voor mij nu nog moeilijk te overzien.

Ik zal m'n weg moeten zien te vinden in een verschrikkelijk ingewikkelde organisatie waarin hoofdbestuur, dagelijks bestuur, beleidsplatforms, staf, ondernemingsraad, Verbondsraad en kongres allemaal hun rol spelen. Het is dan vooral belangrijk dat er uit alle discussies een structuur ontstaat waarin verantwoordelijkheden en taken helder zijn zodat de club heel efficiënt en effectief loopt. Hoe effectiever dat gebeurt, hoe minder geld dat kost. Zo simpel is dat. Als je daarin slaagt, ontstaan weer meer mogelijkheden om belangrijke inhoudelijke zaken te realiseren. De grenzen van de financiële mogelijkheden zullen uiteindelijk altijd doorslaggevend zijn. Anders zet je je voortbestaan op het spel.

Op een gegeven moment botst het streven naar efficiency met de in wezen inefficiënte aard van de verenigingsstructuur. Dat is een structureel probleem, daar kun je niet omheen. Daar ligt dan ook de beperking. Je moet bijvoorbeeld rekening houden met een kongres dat een maal in de twee jaar

Wil je een aantal doelstellingen bereiken - hoe ideeel die ook zijn - dan moet je daarvoor een zakelijke systematiek van werken hebben. Heel helder en heel klantgericht

wordt gehouden, dat levert vertragingen op in de besluitvormingsprocedures. Maar binnen de mogelijkheden kun je er natuurlijk naar streven om zo effectief mogelijk te werken, de structuur zo helder en de communicatie zo optimaal mogelijk te maken. Wat dan precies optimaal is, moet dan maar blijken.'

Achterlopende cultuur

'Als een organisatie niet goed loopt, kan dat aan heel veel dingen liggen. Het kan zijn dat er te weinig geld is. Maar het kan ook zijn dat de cultuur achterloopt. Zo heerste er op de vormingscentra een soort zestiger-jaren-cultuur die het vaak volstrekt onmogelijk maakte om effectief te werken. Veel van die instituten zijn nu min of meer bedrijven geworden die moeten proberen op een heel zakelijke manier over te eind te blijven. Ik denk dat dat ook voor een deel voor het Verbond geldt. Wil je een aantal doelstellingen bereiken - hoe ideeel die ook zijn - dan moet je daarvoor een zakelijke systematiek van werken hebben. Heel helder en heel klantgericht. Want uiteindelijk geldt natuurlijk dat als je die leden niet meer hebt, het HV ophoudt te bestaan. Wil je als organisatie kwaliteit kunnen leveren, dan moeten functionarissen bijvoorbeeld precies weten hoeveel

**NIEUWE
DIREKTEUR VAN
HUMANISTISCH
VERBOND ZET IN
OP EFFECIENCY
EN KWALITEIT**

ruimte ze hebben om hun werk te doen. Je moet oppassen, zeker in een instelling waar op zoveel verschillende niveaus wordt vergaderd, dat belangrijke thema's niet gaan rondzingen terwijl snelle beslissingen nodig zijn. Dat er overall over wordt gesproken maar dat dat niet tot een besluit leidt. Dan is een zekere deregulering nodig, zonder onrecht te doen aan de inspraakmogelijkheden.'

met elkaar moet regelen wie wat doet en duidelijk de grenzen trekken. In m'n vorige baan was ik vooral technisch bezig. Langzamerhand kreeg ik het gevoel dat ik wat wegdreef van de dingen die mijn belangstelling hebben. Marketing is een heel leuk vak en ik ben blij dat ik daar een hoop van geleerd heb. En ik denk ook dat ik als directeur van het HV die kennis goed zal kunnen gebruiken. Maar voor mij is het nodig

stelling goed kijkt waarin je bijzonder bent en wat je daarin te bieden hebt. Ook heb ik veel meer oog gekregen voor de rol van het geld in het geheel. Ik had veel met functionarissen te maken die alleen maar denken aan de inhoud en liever niet weten dat dat soms niet kan. Dat dat zelfs het voortbestaan van de organisatie op het spel kan zetten.

Zo moet je heel goed kijken wie precies je doelgroep is en niet denken: ik heb een boodschap en aan wie kan ik die kwijt. Dat is een heel ander proces. Door de beperkte middelen die er zijn, ga je precies na wat je wilt en wat het belangrijkste is. Je haalt technieken in huis die in het bedrijfsleven gebruikelijk zijn. Van wezenlijk belang is dan wel dat je in de gaten houdt waarvoor je er eigenlijk bent en niet weer doorslaat naar een puur bedrijfsmatige opzet.'

Theologische dropout

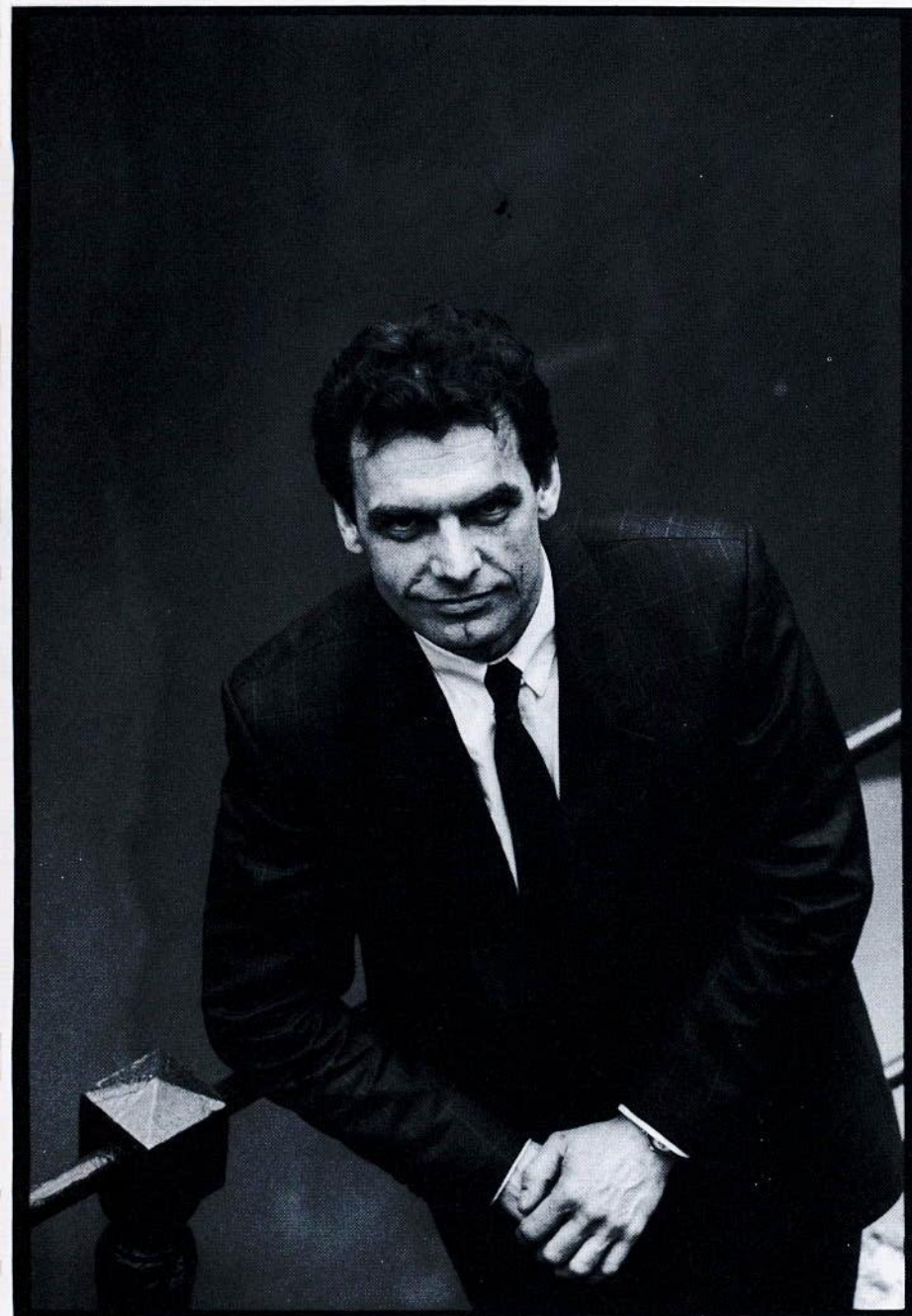
'Ik heb met het Humanistisch Verbond te maken gekregen omdat ik een soort theologische dropout was. Ik ging theologie studeren, niet om een vak te leren maar om er achter te komen hoe de werkelijkheid in elkaar steekt en wat die voor mij betekent. Tijdens die studie kwam ik met het humanisme in aanraking en via het Verbond kreeg ik informatie over humanistische filosofen als Jaspers, Sartre en Fromm.

Er bleek een club te bestaan die zich hetzelfde soort vragen stelde als ik en er een soort antwoorden op gaf dat mij persoonlijk heel erg aansprak. Daarmee geef ik gelijk een belangrijke functie van het HV aan die nog altijd een grote rol speelt: mensen verenigen die gezamenlijk een bepaalde kijk op de werkelijkheid en op het leven hebben. In de no nonsense-periode die we nu achter de rug hebben, raakt een geestelijk genootschap als het HV in een moeilijke positie. Net zoals je bij de kerken ziet. Maar ik denk dat we nu weer een nieuwe, interessante fase ingaan waar ook voor het HV een belangrijke taak is weggelegd in de steer van bezinning. Die doelstelling zal denk ik nu wat meer aksent krijgen dan de emancipatie van buitenkerkelijken.

Levensbeschouwing is mij van jongsaf zeer vertrouwd. Ik ben opgegroeid in een godsdienstig milieu waar levensbeschouwing een grote rol speelde. Mijn vader was predikant, mijn grootvader

godsdienstonderwijzer. En mijn broer is ook weer predikant geworden. Het was een schok voor mij om van god los te raken. Dat heeft een jaar of twee, drie geduurd. Ik studeerde theologie, maar ging niet meer naar de kerk. En een beetje vrijblijvend Nederlands-Hervormd zijn leek me ook niets. Ik wilde antwoorden op een aantal vragen. In de doktoraalfase heb ik me vooral bezig gehouden met filosofie en ethiek, analyseerde voor mijn scriptie het werk van Fromm. Dat was meer dan alleen intelektuele belangstelling. Als achtergrond voor hoe je in het leven staat, is het heel fundamenteel.'

Hes van Huizen

Joost de Vries

'Wat mij hier erg is opgevallen is de bereidheid van bestuursleden om zich ook echt voor uitvoerend werk in te zetten. Dat kan wel eens lastig zijn, omdat daarmee het onderscheid tussen besturen en uitvoering vaag dreigt te worden. Aan de andere kant mag je als organisatie heel dankbaar zijn dat je mensen kunt vinden die zich op zo'n manier willen inzetten. Want heel veel dingen zouden ondenkbaar worden als al die vrijwilligers dat niet meer zouden doen. Het betekent wel dat je heel goed

dat die ervaring wel ten dienste van iets staat, het moet middel zijn en geen doel. Alleen maar zitten cijferen boven m'n calculator en uitdraaien maken op m'n computer vind ik te weinig. Je bent dan meer *controller* dan directeur. Ik wil ook met de inhoud bezig zijn.

Ja, je zou kunnen zeggen dat ik me heb ontwikkeld van vormingswerker tot manager. Dat heeft zich in mijn vorige baan afgespeeld. Ik ben wat harder geworden in m'n denken. Ook in de non-profitsektor gaat het er om dat je met z'n allen kwaliteit levert en dat je als in-

HET GEWETEN BLIJFT NIET EEUWIG KNAGEN

Goedbeschouwd komen eens al je dromen uit, ook je nachtmerries. Ik geloof daarom ook dat er uiteindelijk geen verschil is tussen je dromen en het werkelijke leven.

Op een bepaald moment ging ik voor het eerst met iemand naar bed. Op een keer stond ik aan het graf van mijn vader.

Opeens was ik zelf vader.

Op een keer trouwde ik met de liefde van de wereld.

Op een dag had ik een andere vriendin.

Het was allemaal anders dan in mijn dromen, maar deed je een stap terzijde dan was de droom een nachtmerrie – en de nachtmerrie een droom. Het leven zelf heeft er een duivels plezier in ons oren aan te naaien en je de paradox te laten voelen van je bestaan.

Want toen ik vader werd, was ik angstig als ik nog nooit ben geweest.

Tijdens mijn huwelijksplechtigheid, maakte ik me zorgen over de toekomst en toen mijn vader stierf had ik er vrede mee – en voelde ik me zelfs schuldig dat ik niet droevig genoeg was. En die keer dat ik voor het eerst met iemand naar bed ging, voelde ik naast het geluk tevens de vrees dat ik iemand mogelijk zwanger had gemaakt.

En toen ik „vreemd” ging? Ik weet dat ik tegen mijn geweten in ging – en toch deed ik het. Ik had berouw en spijt, verdriet en schaamte – maar ik ging toch naar mijn vriendin om daar gelukkig te zijn. Gelukkig met het net van verraad waarin ik verstrikt zat, gelukkig ook met de nachtmerrie. En ik kon alles met de geest verklaren: woorden genoeg.

Verraad – ik geloof niet dat er een grotere zonde is dan die – maak je voor eeuwig onbetrouwbaar. Mooie woorden blijken lelijke woorden, grote woorden blijken klein.

Ik kijk niet graag op die periode te-

rug die gekenmerkt wordt door lafheid – en ik ben er een stuk behoudender door geworden. En angstiger.

Toen alles min of meer uitgekomen was – een nachtmerrie die overigens weer meeviel, want ik bleek zelfs begrip op te kunnen brengen – begon ik me te interesseren (want ik was totaal de weg kwijt) voor andere vormen van leven en liefde. Ik luisterde naar de praatjes van Iteke Weeda (vrije liefde moet kunnen in de toekomst, men zal in de toekomst meerdere partners tegelijk of na elkaar hebben, er zullen vriendschapsnetwerken komen), maar ofschoon ik het er aanvankelijk mee eens was, geloof ik er niet meer in. Althans, ik geloof niet dat het voor ons allen zal gelden, hoogstens voor een paar echt vrije denkers die hun opvoeding hebben meegehad.

Ik weiger te geloven dat je eigen traditie, je eigen verleden van je af kunt werpen: je draagt het mee als een onderhuidse rugzak die alleen maar groter wordt.

Ik zal me om zaken waarvoor ik me niet schuldig hoeft te voelen altijd schuldig blijven voelen, want er blijven gebieden waarin rationele motieven onmogelijk je gevoel kunnen breken, hoe ik daar ook op tegen ben.

Maar toch... toch zijn dit ook mooie woorden.

Wat voel ik nog van de schuld van toen?

Niets!

Durf ik mijn dochter nog recht in de ogen te kijken nadat ik haar heb opgescheept met een gebroken gezin?

Ja hoor.

En mijn ex-vrouw die ik zo bedrogen heb?

We gaan heel aardig met elkaar om.

Toen onlangs Frank Kellendonk

stierf, las ik in alle memoriams dat hij zich niet los had kunnen maken van zijn katholicisme, al geloofde hij niet meer. Hij is zijn latere literaire leven bezig geweest om tussen het geloof van zijn kinderjaren en zijn ratio een brug te slaan. Voor mij is dat iets onbegrijpelijks als ik kijk naar het resultaat. Maar als ik het toets aan mijn eigen jeugd, begrijp ik het wel.

Je doet bepaalde handelingen omdat je voelt dat je die moet doen (vreemdgaan, gokken, stelen, etc. etc.), maar je geweten blijft je kwellen, al is dat onzin.

In de film „Crimes en Misdemeanors” van Woody Allen zie je dat ook, al krijgt het geweten daar een mooie wending. Een keurige, respectabele man, een oogarts, heeft een slecht huwelijk. Hij pleegt overspel met een eenzame vrouw. Die vrouw blijkt min of meer een hysteric. Ze pikt het gedrag van die oogarts niet en besluit alles aan diens vrouw te zullen vertellen. Op een advies van een criminele broer besluit de oogarts alle problemen op te lossen door de vrouw te laten vermoorden. Dan beginnen de problemen pas goed. De nachtmerrie wordt erger en erger, het schuldge-

Theodor Holman over de laatste film van Woody Allen en de paradox van het bestaan

eigen kriminaliteit. Hoe ik volstrekt gewetenloos was – en tegelijkertijd ook weer niet. Blijkbaar is zoiets als een geweten niet meer dan een hulpmiddel, een ezelsbruggetje dat je er even aan herinnert om bepaalde handelingen niet te doen, of juist wel – maar hoeft het uiteindelijk geen invloed te hebben op je gedrag. Hoe vaak hebben we niet de ergste moordenaars gezien die een hartstikke leuk gezinsleven hadden en een trouwe burger waren. Geconfronteerd met hun daden zagen ze wel in dat die schandelijk waren, maar het zei ze niets meer. Ik – was toen een ander. Ik was vreselijk in die tijd, een beest. Maar dat ben ik nu toch niet meer? Waarom moet ik dan veroordeeld worden. Die man van toen had veroordeeld moeten worden, maar ik niet.

De rol die Woody Allen in de film speelt, spiegelt zich aan die van zijn zwager. Hij is een mislukte documentaire-maker die uiteindelijk een documentaire gaat maken over zijn zwager die hij eigenlijk haat. Hij verradt daarmee zijn eigen artistieke geweten.

Waarom?

Omdat je niet anders kan; omdat je gelooft dat je het naar je hand kunt zetten, omdat je denkt dat het allemaal anders zal zijn – maar het droeve feit is, dat het inderdaad anders is, maar weer anders dan je verwacht.

Vlak voordat ik dit ging schrijven, las ik in *The International Herald Tribune* dat psychiaters in Israël een nieuwe therapie hebben om mensen met een KZ-syndroom te genezen: ze leren hun patiënten het syndroom te onderdrukken. Dat blijkt heel goed te werken.

Ik moest toen ook meteen denken aan deze film en aan een andere uitspraak van Woody Allen: "Het leven is eigenlijk een concentratiekamp". Je zou kunnen zeggen – en dat bewijst Allen schrijnend met deze film – dat we allemaal ook in staat zijn om een gewetensloze kampbeul te zijn. We plegen verraad, terwijl we beseffen dat we dat niet moeten doen. We kunnen het niet tegenhouden. We kunnen al onze misdaden zo draaien dat het onze schuld niet is.

Maar wiens schuld dan wel?

Toch de onze – en dat is een beklemmend besef. Dat maakt dromen tot nachtmerries.

voel groter en groter. Wat heeft hij in hemelsnaam gedaan. De oogarts realiseert zich dat dat hij een bepaalde grens heeft overschreden, maar hij is ook sentimenteel: hij verlangt terug naar de oude status. Het mooie van de film komt langzaam in zicht. Met dat schuldgevoel valt mettertijd te leven: het geweten blijft niet eeuwig knagen, maar houdt op een bepaald moment op.

De vreselijke realiteit van deze schitterende film is dat uiteindelijk de leugen zelf leugen wordt; begrippen als schuld en geweten kunnen hun betekenis verliezen. Waar-door? Door de tijd, door het feit dat je er niet meer mee geconfronteerd wordt, doordat alles 'anders' blijkt. Het is de columnist Frits Abrahams geweest die in de NRC een mooie vergelijking heeft getrokken tussen deze film en een geval uit de oorlog. In de oorlog heeft iemand eens een moord op een jood gepleegd uit naam van het verzet. Maar was het een verzetsmoord, of was het een roofmoord? Niemand weet het. Wel is het zo dat de man die die moord heeft gepleegd zich niet meer gehinderd voelt door schuldgevoel. Hij heeft geen behoefte aan rechtvaardiging van zijn daad – hij heeft

nergens meer behoefte aan. Hij voelt zich niet meer schuldig en meent daarom dat hij waarschijnlijk niet meer schuldig is.

Het is – zonder een oordeel over het vorige geval uit te spreken – iets wat je wel meer ziet bij oorlogsmisdadigers en wat zo verbaast; de afgrijselijkste daden die ze hebben gedaan, hebben het contact met hun verleden verloren hoewel ze zich wel realiseren wat ze hebben gedaan.

Het onbegrijpelijkste aan de moord op G.J. Heijn was de volstrekt koele, niet emotionele manier waarop de moordenaar over zijn daad vertelde. Geen über-ich, geen geweten, letterlijk niet. Dat kan, blijkbaar. En dat is angstaanjagend. Een geweten bepaalt je handelingen, maar het omgekeerde gebeurt ook; dat je handelingen je geweten bepalen. Je steelt en moordt, terwijl je weet dat je niet mag stelen en moorden – en achteraf toets je dat. Dan spreekt je geweten, maar op een gegeven moment zwijgt het. Dan is het net of de handeling bestaat buiten je zelf om, als een ding. Je kan daarvoor ter verantwoording geroepen worden, maar je voelt het niet meer als iets afschuwelijks. Ik kan me nog verbazen over mijn

WARME OMGANGSKULTUUR ALS HANDELSMERK

'Humanistische waarden zijn heel goed in de dagelijkse praktijk van het verzorgingshuis te vertalen. De nadruk ligt bij ons op de privacy en de zelfstandigheid van bewoners, op respect voor ieders hier eigen achtergrond, levensgeschiedenis en behoeften. Bewoners hebben recht op een leefwijze die past bij hun achtergrond en leefstijl. We proberen ruimte te scheppen voor keuzes, spreken bewoners aan op dat wat nog wel mogelijk is. Een verzorgingshuis is geen wachtkamer voor mensen die hun leven erop hebben zitten.' Els van Thiel ging voor de Humanist op speurtocht naar wat nu precies het 'humanistische' is aan het Coornherthuis, een onlangs gerenoveerd verzorgingshuis voor ouderen aan het Haagse Erasmusplein. Van buiten een opzienbarende een mintgroene pui, binnen verrassend moderne kunst en spannende schuine lijnen. Maar het verzorgingstehuis is ook bijzonder door de wijze waarop iedere medewerker een humanistische visie gestalte probeert te geven in heel gewone, dagelijkse zorg voor een groep oudere mensen.

door Els van Thiel

Foto's: Liesbeth Sluiter

Mevrouw H. Groot-Fortrie koos er veertien jaar geleden heel bewust voor om bewoner te worden van het Coornherthuis. 'Ik wil niet zeggen dat er geen humanisten zijn met een religieus tintje, maar ik was als buitenkerkelijke toch héél blij met dit huis. Eerlijk gezegd zou ik niet hebben geweten waar ik anders naartoe had moeten gaan. Ik kan hier leven op de manier zoals ik dat zelf wil, niets wordt me opgelegd en ik voel me heel vrij.'

Ze komt uit wat je noemt een rood nest. Heeft een moeilijke en eenzame jeugd gehad. Toen ze dertien was, stierf haar moeder en bleef ze achter met een ernstig zieke vader die veel verzorging nodig had. Het AJC heeft die beroerde jaren nog een beetje goed gemaakt voor haar. 'Daar vond ik kontakten, vrienden, dat was enorm belangrijk voor me. Ik was links grootgebracht, dus de sfeer sloot heel goed aan, ik voelde me er thuis. Nu is het leuk dat ik de mensen

Bewoners van humanistisch verzorgingshuis blijven zelf verantwoordelijk voor lijf en ziel

van toen hier weer in huis tref. Ik heb bijna uitsluitend contact met geestverwanten. Op deze etage wonen twee oud-AJC-ers, een echtpaar, en op de eerste etage woont ook een oud-AJC-ster. Deze week is er nog een AJC-ster op deze verdieping komen wonen. Ik niet echt een type dat aldoor bij anderen binnenloopt - ik ben erg graag op mezelf en daar krijg ik hier gelukkig de kans voor. Maar toch is het een prettig idee dat er mensen in huis wonen met wie je goed kunt praten en die een belangrijk stuk verleden met je delen. Ik ben al bijna dertig jaar weduwe. Heb geen kinderen, wel veel kennissen. Mensen die dat nodig hebben, worden hier aangemoedigd om kontakten te zoeken en dingen te ondernemen. Ik niet, want ze weten dat ik dat niet nodig heb.'

'Het zijn de bewoners die het moeten maken', zegt humanistisch raadsman Alfons Nederkoorn. 'Wij moeten niet te zeer een stempel drukken op hun leven. We kunnen mogelijkheden aandragen, ondersteunend zijn, maar moeten ook op tijd een stapje terug weten te doen. We vinden het belangrijk de waarden die in het humanisme centraal staan in de praktijk te laten zien. Zo proberen we hier een sfeer te creëren van solidariteit en verbondenheid. Een verzorgingshuis dat fungeert als een gemeenschap, waar mensen deel uitmaken van een geheel. Op mijn terrein probeer ik dat gevoel van verbondenheid bijvoorbeeld te stimuleren door mensen in gespreksgroepen op een andere manier met elkaar te laten praten. Over andere onderwerpen dan het weer, het eten en de medebewoners. Over vragen als: hoe kijk je aan tegen het leven dat je gehad hebt? En wat betekent het als je ziek bent, meer afhankelijk wordt, dich-

ter bij de dood komt te staan? We praten over zingeving en levensvragen. Dat is één van de manieren om een gemeenschappelijk gevoel te ontwikkelen en mensen ervan te doordringen dat ze iets betekenen.'

De humanistische gespreksgroep is bij elkaar. Tien dames en de humanistisch raadsman rond de tafel. Koffie en koekjes in het midden. 'Wilt u misschien nog terugkomen op de film die we vorige keer gezien hebben?' vraagt Alfons. Het blijkt om een film te gaan over een oudere mevrouw die al dan niet opzettelijk ten val werd gebracht door een jongeman, waarna zich desondanks een warme, generaties omspannende vriendschap ontwikkelde tussen dader en slachtoffer. Was het boze opzet? Of was het een lolletje en wilde hij haar gewoon aan het schrikken maken? Zou zo iets in het echt ook kunnen gebeuren? Zoveel hoofden, zoveel gedachten. De deelnemers aan de gespreksgroep blijken er stuk voor stuk nèt iets anders van te hebben opgepikt, maar vinden elkaar uiteindelijk in de konklusie dat de jeugd tegenwoordig echt zo slecht nog niet is. Als je maar je best doet verder te kijken dan uiterlijkheden.

Ondanks vele onderbrekingen - sommige dames komen te laat omdat ze te lang bij de kapper moesten wachten, andere moeten tussentijds naar het toilet - is de stemming zeer geanimeerd. 'Zo gaat het nou altijd, we komen nooit klaar met ons programma, maar dan pakken we de volgende keer de draad gewoon weer op.' Alfons leest een stuk voor uit 'Met het oog op gisteren', een boek waarin vijftien vrouwen vertellen over zichzelf als kind en ouder, en vraagt de deelnemers of ze willen

nadenken over hoe zij de relatie tussen ouders en kinderen zien. Hilariteit als Alfons struikelt over het woord 'broderie' en golven van herkenning bij begrippen als flanelletjes met dubbele borst en stamptonnen. 'Was dat een wasbord?', vraagt de humanistisch raadsman. 'Nee jongen, dat was weer veel moderner.'

Er wordt ingespannen geluisterd en Alfons woorden maken heel wat los: het huishouden dat nooit klaar was, het harde werken vanaf heel jong al, de armoede, de voedseltochten in de oorlog. Nee, echt een goeie, ouwe tijd was het voor de meesten niet...

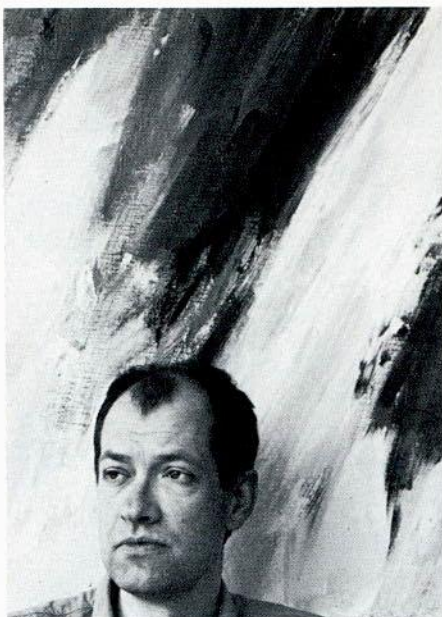
'Ik kan niet hoera roepen over mijn ouders', zegt een van de dames gedecideerd, 'mijn vader dronk, mijn moeder moest steeds maar weer bevallen. Hoe hard vader haar aanpakte is me steeds bijgebleven.' In veel jeugdherinneringen blijkt alcohol een rol te spelen. Veel drinkende vaders, maar ook ouders die fervente geheelonthouders waren. ('Als je denkt dan drink je niet!') Een mevrouw herinnert zich het lidmaatschap van de Nederlandse Bond van Abstinenter Studerenden. Het ene verhaal roept het andere op en allemaal zijn héél verschillend. Kostelijke anekdotes, dierbare herinneringen. Maar ook heel veel pijnlijke ervaringen. Ieder heeft zo haar heel eigen geschiedenis.

Dit is een verzorgingshuis. Het betekent dat de woonfunctie voorop staat. Ouderen wonen er zelfstandig in eigen appartementen en kunnen aanvullende hulp krijgen. Een verpleegthuis is voor mensen die dag en nacht en voor langere tijd afhankelijk zijn van verzorging en verpleging. Voor velen is dat een schrikbeeld. In een verpleeghuis moeten patiënten hun eigen spullen ontbe-

ren. Het beetje privacy dat hen nog rest bestaat uit een drietal vierkante meters als ze het gordijn om hun bed dichttrekken. Verder speelt het leven zich groten-deels in groepsverband af. In een verzorgingshuis wonen mensen weliswaar onder één dak, maar wel temidden van hun vertrouwde meubels en tussen de eigen vier muren.

Maar ook in een verzorgingshuis is het niet altijd gemakkelijk om de humanistische waarden hoog te houden. Respekt voor de eigenheid van elke bewoner is natuurlijk mooi maar kost tijd en dus geld. Tijd die wordt toegewezen op grond van een formatiesysteem dat bepaald niet is toegesneden op de maat van individuele bewoners met eigen wensen en behoeften.

'Zodra er verzorging en verpleging aan te pas moet komen, schieten we inderdaad soms op dat punt tekort', beaamt Netty Verleg. Zij is het hoofd van de zorg. 'Als iemand gewend is 's morgens om elf uur op te staan en 's nachts om twee uur naar bed te gaan en hij of zij heeft daar hulp bij nodig, moet daar wel ruimte voor zijn. Wij proberen de individualiteit van de bewoners te respecteren, maar hoe hulpbehoevender iemand is, des te moeilijker is het.' Netty geeft een ander voorbeeld waaruit blijkt dat het soms schipperen is tussen idealen en mogelijkheden. De meeste bewoners die geholpen moeten worden met uitkleden en naar bed gaan, spreken daarvoor een vast tijdstip af. Ze mogen dan verwachten dat de verzorgende niet langer dan vijf à tien minuten van die tijd afwijkt. Maar als iemand

het van het moment af laat hangen hoe laat die naar bed wil gaan, betekent dat dat een ruimere marge op de koop toe moet worden genomen. Het kan dan wel eens een half uur eerder of later worden voordat een verzorgende tijd heeft.

Respekt voor keuzes

Lang niet alle medewerkers van het Coornherthuis zijn zelf humanisten. Een sollicitant wordt wel nadrukkelijk voorgehouden wat het in de praktijk kan betekenen om respect te hebben voor de keuzes die mensen maken. En

het is het personeel uitdrukkelijk niet toegestaan om moraliserend op te treden. Netty Verleg: 'Wij leggen hier de nadruk op de vrijheid van keuze. Dat klinkt heel mooi, maar het is lang niet altijd gemakkelijk, zeker niet als je er wat minder goed aan toe bent. Een deel van onze bewoners verwacht dat wij voor hen kiezen, ze zijn niet voor niets in een verzorgingshuis komen wonen, vinden ze. Zal ik wel of niet de dokter bellen? Moet ik nu die medicijnen innemen of niet? Zuster zegt u het maar. Veel vrouwen van de generatie die nu in verzorgingshuizen woont, zijn er aan ge-

Humanistisch raadsman Alfons Nederkoorn: gevoel van verbondenheid stimuleren door mensen over andere onderwerpen te laten praten dan over het weer, het eten en de medebewoners

wend dat hun echtgenoten voor hen beslissen.'

Homofiele en ongetrouwde paren zijn welkom in het Coornherthuis. Over seksueel verkeer tussen bewoners wordt niet geoordeeld. En bijvoorbeeld naturalisten genieten binnen de beslotenheid van hun appartement alle vrijheid. Het personeel wordt geacht hiermee om te kunnen gaan. Euthanasie aanvaardt men onvoorwaardelijk als de bewoners daar voor kiezen. Ook indien dat na rijp beraad en overleg met de huisarts zou betekenen dat men niet langer wil leven. 'Wij doen niets achter de schermen, wij nemen geen verantwoordelijkheden over als bewoners die zelf kunnen dragen. Wie dat beoordeelt? De huisarts en een verpleegkundige worden er altijd in betrokken. Als een bewoner bijvoorbeeld zegt: het hoeft voor mij niet meer, ik wil niet meer uit bed, dan zijn wij ons zeer bewust van de consequenties. Iemand van tachtig of ouder die niet meer in beweging is, krijgt al gauw problemen met decubitus (doorliggen) en spierverslapping. Wij aksepteren uw keuze, zeggen we dan, maar weet u wat de gevolgen zijn? Kiest u daarvoor? En als een familielid ons vraagt medicijnen in de soep te doen omdat vader of moeder ze weigert in te nemen, dan beginnen wij daar niet aan', zegt Netty Verleg.

Zelf verantwoordelijk

Een slijk zijden bloes met een geruit colbert op een spijkerbroek. Dat was wel even wennen voor de bewoners van het Coornherthuis toen Wies van Leeuwen directeur werd. 'Ach, heeft u ook jurken?', vroeg een bewoonster na een jaar, oprecht verbaasd. De reactie van Wies van Leeuwen was heel duidelijk: 'wilt u een directeur die zich lekker voelt en hard kan werken of iemand die er opgeprikt en ongemakkelijk bij zit?' Toen ze werd aangesteld in het Coornherthuis, trof ze er een gang van zaken aan dat was gebaseerd op een strak medisch model. 'Als mensen iets aan hun arm hadden, lagen ze op de ziekenafdeling met hun blote billen onder de dekens. Dat vond ik zo akelig.' Ze bond de strijd aan tegen het medisch model.

(INGEZONDEN MEDEDELING)

...en toen schreven zij voor de eerste keer

Coöperatie

*Moeizaam vormen woorden zinnen.
Maar wie in het bestuur
van de coöperatie wil
moet kunnen lezen en schrijven.*

Juan

HIVOS

Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking
financiert o.a. alfabetiseringsprojecten. Voor meer informatie:

HIVOS Raamweg 16 2596 HL Den Haag Tel. 070 - 36 36 907 Giro 716000

Het werd niet door alle geledingen even fanatiek ter hand is genomen, zegt de directeur met gevoel voor understatement. 'Maar bewoners zijn in dit humanistisch huis zelf verantwoordelijk voor lijf en ziel.'

Wies van Leeuwen is de eerste om toe te geven dat sommige bewoners het niet gemakkelijk maakten om het roer om te gooien. Die voelden zich best comfortabel bij betutteling en bevoogding. En ook verpleegkundigen en verzorgenden moesten afstappen van ingesleten werkwijzen. Dat kostte tijd en energie. Maar de strijd tegen het medisch model en tegen de daarmee samenhangende afhankelijkheid van bewoners had succes. Op de ziekenafdeling worden nu geen mensen meer verpleegd. De verpleegkundigen en verzorgenden werken zoals in de wijk: op aanvraag zoeken zij de bewoners op in hun appartement. De afdelingen verpleging en verzorging werden geïntegreerd en delen nu, veel meer dan vroeger, samen de zorg. Voor sommige bewoners en medewerkers - vooral voor de oude getrouwen - een ware revolutie. Directeur van Leeuwen geeft een voorbeeld. 'Op een ziekenafdeling pakt een verpleegkundige bij gelegenheid automatisch een washand en hemdje van de plank. Maar in een appartement is de bewoner de baas. Wat wilt u vandaag aan? dient er gevraagd te worden. En als de reactie is: 'Ach kind, pak maar wat...?' Wies van Leeuwen veert op. 'Née, née! Altijd kiezen. Het leven bestaat nu eenmaal uit keuzes.'

Grote privacy

Suze Meyer-Bonnet werkt al tien jaar als bejaardenhelpster in het Coornherthuis. Zij assisteert de bewoners bij de lichamelijke verzorging en de huishou-

'Wij leggen hier de nadruk op de vrijheid van keuze. Dat klinkt heel mooi maar is lang niet altijd makkelijk als je er wat minder aan toe bent'

delijke taken ('Huishoudelijk werk is óók zorgen!') Suze is van huis uit katholiek en toen ze als achttienjarige solliciteerde, realiseerde ze zich eigenlijk niet dat ze in een humanistisch huis zou komen te werken. Het werd niet, zoals nu, uitvoerig besproken tijdens het sollicitatiegesprek. 'Het was toentertijd ook al zo dat men bepaalde waarden hoog in het vaandel droeg, maar men ging ervan uit dat je als nieuwe medewerker wel wist hoe dat er konkeet in de praktijk uitzag - of dat je er wel in zou groeien. Ik hoef mezelf op geen enkele wijze geweld aan te doen, want wat ik door mijn werkhouding probeer uit te stralen, vind ik zelf ook erg belangrijk: respect voor bewoner, veel aandacht voor de privacy, mensen in hun waarde laten en hun keuzes respektieren.'

De privacy van de bewoner is van groot belang. Er is in het Coornherthuis niet één medewerker te vinden die dat niet uitdraagt. Wat betekent het voor Suze?

'Altijd aanbellen bij een bewoner, even wachten en dan pas naar binnen gaan. En als ik iemand verzorg, altijd goed de deuren sluiten en zorgen dat op de gang het groen lichtje bij het appartement brandt. Kollega's weten dan dat ik bezig ben en dat ze niet binnen kunnen komen. Verder worden de bewoners altijd met 'u' aangesproken. Er is eerbied en respect voor oudere mensen. Respekt dat ik op mijn beurt ook verwacht van de bewoners, al ben ik dan een stuk jonger.'

Bescherming van de privacy wil in het Coornherthuis ook zeggen dat niemand een appartement betreedt als de bewoner afwezig is. Netty Verleg: 'Soms zijn de konsekwenties minder prettig. Dan kan het gebeuren dat iemand uit het ziekenhuis komt in een niet opgeruimd en niet schoongemaakt appartement. Maar het geeft de bewoners wel de zekerheid dat er nooit gesnuffeld wordt en dat er tijdens hun afwezigheid niemand binnenkomt.'

Al is de gezondheid broos, al liggen mensen in bed, ze moeten wel het heft in handen kunnen houden. Netty Verleg heeft legio voorbeelden van consciëntieuze zorg voor de privacy. 'Wij zullen bij een zogenaamde 'routine', een blaas- of spiertraining bij inkontinentieproblemen, nooit meer dan één bewoner tegelijk op het toilet zetten. Het wil namelijk wel eens helpen om op gezette tijden naar toilet te gaan, of men hoeft of niet. Zijn er op een gang vier mensen die op dezelfde tijd een poging doen, dan worden ze toch keurig een voor een in hun eigen appartement geholpen.'

Een warme omgangscultuur is ons handelsmerk', zegt een medewerker. Het Coornherthuis staat open voor iedereen, het overgrote deel van de bewoners is niet humanistisch. De humanistisch raadsman: 'Mensen kiezen vaak op basis van heel andere argumenten voor een bepaald verzorgingshuis, ▶

maar wij horen wel vaak dat de sfeer hier zo warm en hartelijk is en dat de medewerkers zo aardig zijn.'

Op 13 september vorig jaar vierde het Coornherthuis tegelijkertijd de officiële heropening en het twintigjarig bestaan. Om de grootscheepse renovatie mogelijk te maken, moesten de bewoners ruim een jaar in een 'wisselhuis' verblijven. De 297 verzorgingsplaatsen werden teruggebracht tot 178, waardoor de bewoners nu veel ruimer zijn gehuisvest. Het vernieuwde huis maakt een open indruk. In de recreatiezaal zorgt het drukke verkeer van het Erasmusplein voor een levendig decor. Ook hier mooi, doordacht kleurgebruik en moderne kunst aan de muur. Een van de werken blijkt van de bewoners het predikaat 'de vuile sokken' te hebben gekregen. De architect heeft in het bestaande gebouw een ingenieuze 'richtingsverandering' teweeg gebracht waardoor er spannende lijnen zijn ontstaan en een prachtige galerij.

Een humanistisch raadsman heeft in een verzorgingshuis als hoofdtaak de geestelijke verzorging van de bewoners. Maar ook beleidszaken en overlegsituaties vragen aandacht, evenals de zorg voor het humanistisch karakter van het huis en de zorg voor het personeel. Alfons Nederkoorn: 'Het knelt soms dat je op zo veel fronten tegelijk actief moet zijn en dan kun je het gevoel krijgen dat je de bewoners tekort doet. Want het is in een verzorgingstehuis erg belangrijk dat er continuïteit zit in je contacten met bewoners. Je moet dan ook gemakkelijk bereikbaar en beschikbaar zijn.'

Wat voor onderwerpen komen er aan de orde in de gesprekken tussen bewoners en de humanistisch raadsman? 'Soms worden je in een paar minuten zeer indringende dingen verteld, een andere keer gaat het over alledaagse zaken. Vaak zijn het levensverhalen, het huwelijk, de kinderen, de band met de overleden partner, de moeilijke en pijnlijke momenten die er geweest zijn of het wel en wee in huis. Omdat ik in tegenstelling tot mensen van de verzorging of huishouding rustig de tijd kan nemen, ben ik natuurlijk een prachtig object om van alles en nog wat aan kwijt te kunnen. Al maak ik dan deel uit van het huis, in zeker zin ben ik onafhankelijk omdat ik inhoudelijk verantwoordelijkheid schuldig ben aan het Humanistisch Verbond. Het zit zo ingewikkeld in elkaar dat ik het nooit probeer uit te leggen, maar bewoners voelen het wel aan.'

'Wij zijn net één familie en dat willen we graag zo houden ook', zegt een van de dames van Alfons gespreksgroep. Aan dat gevoel van verbondenheid en onderlinge solidariteit dragen ook de helpenden en verzorgenden bij. Suze Meyer: 'Iedereen heeft hier wel een buur om mee op te trekken. Wij proberen dat te stimuleren door bijvoorbeeld nieuwe bewoners voor te stellen en gezamenlijk koffie te drinken. Laat ik het zo zeggen: we bieden de mogelijkheid, maar terughoudend, we dringen niets op, we bemoeien ons nergens mee...'

(INGEZONDEN MEDEDELING)

De Humanistische Stichting „Jacob Roggeveen“ beheert twee verzorgingshuizen te Middelburg, alsmede 231 woningen voor ouderen.

Voor het verzorgingshuis Buitenrust (70 bewoners) roept het bestuur kandidaten op voor de functie van

HUMANISTISCH GEESTELIJK RAADSVROUW/MAN

Werkzaamheden:

- de geestelijke verzorging ten behoeve van de bewoners
- het bijdragen aan een goed leefklimaat op basis van humanistische principes

Gevraagd:

- een voltooide of nagenoeg voltooide opleiding aan het Humanistisch Opleidings Instituut
- affiniteit met de problematiek van het ouder worden

Geboden wordt:

- een aanstelling voor 11½ uur per week ingaande zo spoedig mogelijk
- salariering afhankelijk van opleiding en ervaring conform schaal 12 van de CAO-bejaardenhuizen

De aanstelling geschiedt door de Humanistische Stichting voor Geestelijke Verzorging te Utrecht in overleg met het Humanistisch Verbond.

Bij de sollicitatieprocedure zal een vertegenwoordiging van bewoners en medewerkers worden betrokken.

Nadere inlichtingen kunnen worden ingewonnen bij:

- de heer C. J. Goedegebuure, directeur, tel. 01180-14251.
- mevrouw P. Hobbelman, coördinator geestelijke verzorging bij de Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden, tel. 030-318145.

Schriftelijke sollicitaties gaarne binnen 14 dagen na het verschijnen van deze advertentie te richten aan het Bestuur van de Stichting, Noordsingel 106, 4330 LA Middelburg.

...en toen schreven zij voor de eerste keer

Kinderen

*Met zijn vijven zaten we voor het
schoolbord. Mijn kinderen en ik.
De leraar schreef op het bord
'Toekomst'. Ook voor mij.*

Milena

HIVOS

Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking
financiert o.a. alfabetiseringsprojecten. Voor meer informatie:

HIVOS Raamweg 16 2596 HL Den Haag Tel. 070 - 36 36 907 Giro 716000

RADIO

iedere zondag:

9.03-9.30 u

Radio 1:

De Verbeelding

Het literaire programma besteedt in april onder andere aandacht aan de volgende onderwerpen:

8 apr: De Afrikaanse reizen van Jan Brokken.

15 apr: De Tao van Pooh.

22 apr: Tanka, het lied van Japan, roman van J. van Tooren.

iedere woensdag:

12.30-13.00 u

Radio 5:

55+

Een serie programma's met levensverhalen van vrouwen boven de vijftig jaar, een in een media enigszins vergeten groep. Veelal zijn de vrouwen die aan bod komen dertigers en veertigers. In deze programma's staan hun moeders centraal.

Programma's over vrouwen die net de feministische trein gemist hebben, die opgroeiden in een tijd waarin seksualiteit met taboes omringd was, die vaak hun opleiding niet afgemaakt hebben en een groot deel van hun leven hebben besteed aan de opvoeding van hun kinderen.

Ma 2, 9 & 16 apr:

12.05-13.00 u

Radio 5:

Het Palestijns-Israëliësch konflikt

Stan van Houcke praatte onder andere met voormalige joodse terroristen en met een humanist die betrokken is bij de PLP, een splinterpartij die met één zetel in de Knesset is vertegenwoordigd en zich tegen het zionisme keert.

Ma 23 & 30 apr & 7 mei:

12.05-13.00 u

Radio 5:

Vluchtelingen

Serie van drie programma's waarin aandacht voor respectievelijk de vluchtelingen en de omstandigheden

in zijn vaderland, Nederland door de eeuwen heen als gastland van vluchtelingen en de toekomst van het Nederlandse vluchtelingenbeleid.

TELEVISIE

Zo 1 apr

21.20-22.00 u

Het Vonnis

Een korte speelfilm van Hil- lie Molenaar en Joop van Wijk. Op een dag ontvangt Arnold Lumey, een man zonder bijzondere kenteke- nen of eigenschappen, een brief van de overheid waar- in hij wordt verzocht om „in het kader van de Wet op de Demokratische Uitvoering van Vonnissen" een dood- vonnis te voltrekken.

In het verder niet nader ge- definieerde land waarin de film zich afspeelt blijkt on- langs een referendum te zijn gehouden over de her- invoering van de doodstraf die nu opnieuw is inge- voerd, met als bijzondere bepaling dat iedere burger, zonder aanzien des per- soons, aangewezen kan worden voor de uitvoering ervan.

Het Vonnis volgt de strijd van Lumey met zichzelf en met de „redelijke" staat, met de persoonlijke verant- woordelijkheid voor kollek- tief genomen besluiten, en met de uiterste konsekwen- tie van een tot in het extre- me doorgevoerde demokra- tie. Met onder anderen: Jo- zef van den Berg, Herman Naber en Ralph Wingens.

Ma 2 apr, 20.50-21.15 u

Zo 15 apr, 21.35-22.00 u

Ma 30 apr, 20.25-21.15 u

Ischa

Zo 8 apr, 21.25-22.00 u

Het Oordeel

Programma van Karin Jun- ger waarin een crime pas- sionel centraal staat. Zo- wel de dader als de nabe- staanden van het slacht- offers spreken zich uit over de zin van de straf die volg- de op de misdaad. Schenkt zo'n straf voldoende ge- noegdoening aan nabes- taanden van het slachtoffer en is de straf zinvol voor de dader? Daarnaast wordt gepoogd te rekonstrueren wat de dader bewoog voor en tijdens zijn daad en hoe hij de rechtsgang erna er- voer.

Ma 9 apr, 20.50-21.20 u

Ma'loul fête sa destruction

Film uit 1986 van Michel Khleifi over het niet meer bestaande Palestijnse dorp Ma'loul in Galilee. In 1948 is het verwoest door het Is- raëliësche leger, de bewo- ners werden verdreven. In de loop der tijd zijn de res- tanten van het dorp lang- zaam overwoekerd door het bos dat geplant werd als herinnering aan de nazi- slachtoffers. Sinds enige jaren hebben de vroegere bewoners van Ma'loul een traditie: eens per jaar hou- den ze een picknick in hun oude dorp, die plaats heeft op de Israëliësche onafhan- kelijkheidsdag – de enige dag dat de Palestijnen geen militaire pas nodig hebben om hun dorp te be- zoeken.

Michel Khleifi filmde die bijzondere dag, de ontmoet- ing met de restanten – een steen, een raam, een olij- venboom – van een jong maar verwoest verleden. Tegelijkertijd is in de film te zien hoe een geschiede- nisleraar zijn klas met Ara- bische leerlingen doceert over de stichting van Is- raël. Twee elementen van één werkelijkheid, bege- leid door authentieke en in- dringende historische beelden.

Een van de oudere geïnter- viewde Palestijnen wordt tegen het einde van de film gevraagd naar de oplos- sing van het Israëliësch-Pa- lestijnse probleem. Zijn op- winding verandert op slag in cynische gelatenheid als hij antwoordt: „De oplos-

sing ligt in Gods handen". Het is tevens het centrale en desperate statement van de film waarmee de maker de onoplosbaarheid van het probleem aangeeft.

Zo 22 apr, 20.40-21.30 u:

Onvoltooid Verleden

Een drieluik van Frank Vel- lenga over hoe mensen om- gaan met het verleden en terugkijken op een tijd van invasie en bezetting.

Zo 29 apr, 20.40-21.30 u

De Greb

Film van Koen Aarts en Hans Pols over de gebeur- tenissen in de meidagen van 1940 op en rond de Grebbeberg. Vijf militairen vertellen daarover hun ver- haal: een sergeant van een pantser afweer geschut, een mitrailleursschutter, een ordonnans en twee „ge- wone" militairen. Een aan- tal van hen was dienstplichtig, anderen vrijwilligers. Hoewel de chronologie van de gebeur- tenissen als raamwerk voor de vertelling gebruikt wordt, staan de persoon- lijke ervaringen centraal. Persoonlijke verhalen over de mobilisatie, de eerste oorlogshandelingen, de veranderende normen en waarden, de angst, de ge- vechten, de kameraad- schap en het onvermijde- lijke einde.

Hoofdbestuur: wettelijke maatregelen voor geestelijke verzorging in gezondheidszorg vereist

In zijn maart-vergadering heeft het hoofdbestuur besloten bij de regering aan te dringen op *wettelijke maatregelen* die een evenwichtig aanbod zullen garanderen van geestelijke verzorging in zieken-, verpleeg- en bejaardenhuizen.

De geestelijke verzorging in de gezondheidszorg staat onder grote druk. Daarnaast heeft het HV bij herhaling ondervonden dat met name de *humanistische* geestelijke verzorging in veel - vaak van oorsprong konfessionele - instellingen wordt geweerd. Aangezien alle patiënten meebetalen aan de voorzieningen is de boycot van het humanistisch raadswerk onrechtvaardig. Hetzelfde geldt voor de geestelijke verzorging in de krijgsmacht waar de achterstelling van het humanistisch raadswerk eveneens groot is.

Twee jaar geleden bracht de Commissie Hirsch Ballin een advies hierover uit aan de toenmalige regering. In dat advies werd aangedrongen op een rechtvaardige verdeling van de beschikbare middelen voor geestelijke ver-

zorging. Om deze te bepalen zou de voorkeur van de betrokken cliënten-groepen maatgevend moeten zijn. Het vorige kabinet nam het advies maar zeer ten dele over. Hoewel demissionair legde minister Van Dijk een en ander op 1 november vorig jaar nog vlak voor zijn aftreden vast in een „kabinetstandpunt“. Het Humanistisch Verbond verwacht nu van het nieuwe kabinet een krachtig optreden. Het blijft voor mensen die een beroep willen doen op humanistische geestelijke verzorging onaanvaard, dat deze niet of nauwelijks beschikbaar is.

Inmiddels heeft het hoofdbestuur gesprekken gevoerd met staatssekretaris Simons (volksgezondheid) en leden van de Tweede Kamerfractie van de PvdA. Binnenkort volgen eveneens gesprekken met de fracties van D66 en CDA. Naast de geestelijke verzorging komen dan ook de positie van het humanistisch vormingsonderwijs en van de Humanistische Omroep Stichting aan de orde.

BB

Jonge vrouwen over de perfecte vrouw

In het weekend van 11 tot en met 13 mei zullen jonge vrouwen tussen 25 en 35 jaar praten over het boek 'De perfecte vrouw' van Colette Dowling. Het weekend vindt plaats in het vormingscentrum de Born in Gelderland en kost all-in f 25,-. Voor opgave en meer informatie: 030-318145, vraag naar Ariane de Brauw.

Kursus creatief denken

Op vijf woensdagavonden vanaf 16 mei tot en met 13 juni wordt weer de cursus creatief denken gehouden in Deventer. Het doel is om te leren over manieren om op ideeën te komen, over omgaan met blokkades en oplossen van problemen. De technieken zijn toepasbaar op gebieden zoals werk, relaties en dagelijks leven. Kosten f 65,- voor leden, f 115,- voor niet leden, incl. schriftelijk materiaal. Begeleiding: Frank de Mink, onderwijskundige aan de Universiteit Twente. Plaats: Singelstraat 31. 2 min. van het station. Tijd: 19.30-22.15 uur. Opg./incl.: 05700-35543.

Piet Thoenes in Borne

Woensdag 11 april vindt de laatste lezing plaats van de cyclus „Humanisme en Arbeid“. Piet Thoenes, em. hoogleraar sociologie aan de R.U. Utrecht, zal vanuit een humanistische visie spreken over de organisatie van arbeid en de belangrijke rol die werk in onze maatschappij speelt. Er is ruimte

voor vragen en discussie. Dit vindt plaats in zaal „de Vossenhoek“, Stationsstraat 70 in Borne. Aanvang 20.00 uur, zaal open vanaf 19.30 uur.

Kursus Humanisme

De afdeling Verenigingszaken organiseert de cursus *Humanisme als inspiratiebron* speciaal voor vrijwilligers en voor leden die actief wille. worden. Begeleider is Aafje Manshanden, zij is trainster in het scholingsaanbod en geestelijk raadsvrouw.

In deze cursus gaat het om het beschrijven en het onderzoeken van humanisme als levensovertuiging. Aandacht wordt gegeven aan de postulaten, de beginselverklaring van het HV en de rol en betekenis van het humanisme in je taak als vrijwilliger. Eigen denken, handelen en voelen worden „getoetst“ aan het humanisme als levensovertuiging. De eigen ervaring en beleving krijgen speciale aandacht. De cursus onderscheidt zich inhoudelijk van een gespreksgroep over het humanisme. De landelijke cursus wordt gegeven op 6 woensdagavonden in het Humanistisch Centrum, Oudkerkhof 11 te Utrecht. De data zijn: 2, 9, 16, 23, 30 mei en 6 juni van 19.30 uur tot 22.00 uur. De kosten bedragen f 25,- voor leden. Aanmelding op het landelijk sekretariaat, Oudkerkhof 11, Utrecht. Telefoon 030-318145, vragen naar Ariane de Brauw (sekretariaat) of Joost van Alkemade (funktionaris kadervorming).

De nieuwe vaders

Op 24 april draait HV-Deventer een unieke video-band over hoe moderne mannen het vaderschap invullen. Vader-zijn stelt andere eisen aan de verdeling van aandacht tussen baan en gezin. Na afloop discussie. Singelstraat 31. Aanvang: 20.00 uur. Leden f 3,- en niet-leden f 5,-.

Studiedag HV-vertegenwoordigers

Op zaterdag 12 mei organiseert de afdeling Verenigingszaken een studiedag voor vertegenwoordigers in verzorgingstehuizen en wooncentra. In het najaar volgt een studiedag voor vertegenwoordigers in andere organisaties.

Het thema van deze dag is de toekomst van de humanistische vertegenwoordiging. Na een korte inleiding zullen er vijf thema's nader worden uitgewerkt. De deelnemers moeten hieruit een keuze maken.

Onderwerpen zijn: 1. Hoe werf je vertegenwoordigers? 2. Humanistisch beleid en praktijk in het verzorgingstehuis; o.a. aanpak van het euthanasie protocol. 3. Humanistisch beleid en praktijk in het wooncentrum; o.a. opvang t.o.v. veréenzaming. 4. De toekomst van de humanistische bejaardenhuisvesting. 5. Wat willen humanisten in en met maatschappelijke organisaties; vertegenwoordiging als instituut of als netwerk.

Deze landelijke dag wordt gehouden in het Landelijk Humanistisch Centrum te Utrecht en duurt van 10.00 tot ongeveer 15.00 uur. Deelname aan de dag is gratis, voor een eenvoudige lunch wordt gezorgd.

Voor verdere informatie en aanmelding: tel. 030-318145 Ariane de Brauw (sekretariaat) of Joost van Alkemade (funktionaris Kadervorming).

Tweede Wereldoorlog in Groningen

In de maand april worden in Groningen twee bijeenkomsten georganiseerd rondom de thematiek van de Tweede Wereldoorlog:

Op zondag 8 april een gespreksbijeenkomst: „Drie generaties over de invloeden van WO II op hun leven.“ Ouderen en jongeren tijdens de Tweede Wereldoorlog evenals de generatie van nadien krijgen gelegenheid in groepen te bespreken wat de sporen in hun leven waren van wat zij meemaakten, hoe ze daar mee om gingen en welke gevoelens nu in de herdenkingsmaanden voor hen spelen. Plaats: Humanistisch Centrum, W. A. Scholtenstraat 2, aanvang 13.30 uur.

Zondagochtend 22 april: Aansluitend bij de actualiteit een extra bijeenkomst waarop de heren Bernard Delfgaauw en Jan Glastra van Loon met elkaar in gesprek gaan over het maken van keuzes tijdens WO II, o.a. over wat motieven en achtergronden waren van wat zo snel het etiket „goed“ of „fout“ opgeplakt krijgt. Bij het ter perse gaan van dit nummer waren lokatie en naam van de dagvoorzitter nog niet bekend. Belangstellenden kunnen de datum vast noteren en tijdig het Humanistisch Centrum in Groningen bellen voor nadere informatie. (ma.-vr. 10.30-13.30 tel. 050-127850).

Jij en ik op Hemelvaart

In het weekend van 24 tot en met 27 mei organiseren de Jonge humanisten weer een kampeerweekend. Dit jaar bij de kampeerboerderij in het brabantse Berlicum, 7 kilometer onder Den Bosch. Het thema relaties staat dit keer centraal. Kosten van dit weekend: f 50,-. Voor meer informatie en opgave: 030-318145.

Werken met groepen

Wie gesprekken begeleidt of discussies na een lezing in goede banen leidt werkt met groepen. Speciaal voor vrijwilligers die gespreksgroepen of discussies begeleiden (en zij die dat willen), organiseert het HV-vormingswerk een cursus „Werken met groepen“. De cursus (acht avonden in het Landelijk Humanistisch Centrum) gaat over zaken zoals: humanistisch vormingswerk, stijlen van leiderschap, starten van groepen, duidelijkheid en veiligheid, en konflikthanteling.

Kosten: voor HV-leden f 75,-, voor niet-leden f 150,-. Een „statiegeldregeling“ is mogelijk: terugbetaling als u actief wordt in het HV. Kurstijden: acht achtereenvolgende woensdagavonden vanaf 25 april tussen 19.30 uur tot 22.00 uur. Plaats: Landelijk Humanistisch Centrum, Oudkerhof 11, Utrecht. Opgave bij Ariane de Brauw: 030-318145.

Kursus voor nieuwe bestuursleden

Net gekozen op de ledenvergadering komt er meestal een stortvloed van informatie op de nieuwe bestuurder af. Veel vragen komen op. Zoals: Een nieuwe situatie die veel vragen met zich mee kan brengen: „Wat wordt er van mij verwacht, wat houdt het besturen in, hoe geef ik inhoud aan de taak en hoe raak ik zo snel mogelijk ingewerkt?“

Voor nieuwe bestuursleden en voor leden van het Verbond die zich oriënteren op de taak van de bestuurder, organiseert de afdeling Verenigingszaken een landelijke cursus Besturen. In deze cursus komen de volgende onderwerpen aan de orde: inzicht in humanistisch Nederland en de plaats van de gemeenschap; taken en verantwoordelijkheden van een bestuur; humanistisch

Kampeerweekend 24 mei – 27 mei

Een jaarlijks terugkerende activiteit van de afdeling Eindhoven is het kampeerweekend rond Hemelvaartsdag. Meestal zijn er zo'n 35 deelnemers, kinderen meegerekend. De laatste jaren is er ook deelname uit Den Bosch. Men is vrij om al of niet aan

We amuseren ons kapot in Deventer

Op zondag 20 mei organiseert HV-Deventer als afsluiting van het seizoen een discussie naar aanleiding van een inleiding over „We amuseren ons kapot“, het boek van Neil Postman, waarin hij de rol van de media bij informatie verschaffing bekritiseert. Daarna kunnen de aanwezigen kiezen uit zes alternatieve spelen, waaronder Life-style (over voorkeuren), Open kaart (over ethiek en ondernemen), Lijfspraak (over non-verbale communicatie) en Scrupulus (over dilemma's). Vanaf 10.30 – 14.00 uur in de Singenstraat 31.

bestuur; werkplannen, beleid, financiën in de gemeenschap; presentatie naar de leden en naar buiten; het besturen als „richting gevende“.

Inbreng vanuit de eigen praktijk krijgt nadrukkelijk vorm in deze cursus en bij veel onderwerpen zal er praktisch worden gewerkt.

Deze landelijke cursus vindt plaats op zaterdag 19 mei 10.00-21.00 uur en zondag 20 mei van 10.00-17.00 uur in het Landelijk Humanistisch Centrum te Utrecht. De cursus kost f 75,-. Voor zittende bestuursleden gratis. Aanmelding voor 5 mei. Meer informatie: de afdeling Verenigingszaken, telefoon 030-318145, vragen naar Ariane de Brauw (sekretariaat) of Joost van Alkemade (functionaris Kadervorming).

de spontaan opkomende activiteiten mee te doen. We denken dan aan gemeenschappelijk koffiedrinken, wandelen, enz.: alles uiteraard afhankelijk van het weer.

In Schaijk, waar we een eigen veldje hebben op een goed geoutilleerd kampeerterrain, beschikken we ook over een grote tent als ontmoetingsruimte. Bij droog weer is er 's avonds kampvuur. Lijkt u dit iets, dan bent u van harte welkom! Nadere inlichtingen bij: fam. Wolferink, 040-519883.

Abonnement en lidmaatschap

Een jaarabonnement op de Humanist kost slechts f 30,-. Bel: 030-318145 (toestel 28). Leden van het Humanistisch Verbond ontvangen het blad gratis. Als u lid wordt, hoeft u dus geen abonnement te nemen.

Lid worden van het Humanistisch Verbond is simpel. Alleen even bellen naar 030-318145 of een kaartje sturen naar postbus 114, 3500 AC Utrecht.

Als richtlijn voor hoogte van de contributie geldt een half procent van uw bruto-inkomen. De minimum-contributie is f 70,- als u een bruto-jaarinkomen heeft van f 18.000,- of meer. Zit u daaronder dan betaalt u f 45,- per jaar. Voor jongeren onder de 27 jaar geldt een minimumcontributie van f 33,-. U kunt de contributie behalve in één mep, ook in tweeën, of zelfs per kwartaal betalen. Uitgegaan wordt van een individueel lidmaatschap. Per lid kan één persoon, wonend op hetzelfde adres, kiezen voor een gratis medelidmaatschap. Een medelid ontvangt geen Humanist.

030-318145

S.V.P. WACHTEN MET BETALEN TOT U EEN AKSEPT-GIROKAART ONTVANGT

De Stichting Geestelijke Verzorging in Ziekenhuizen, Bejaardenhuizen en Verpleeginrichtingen te Rotterdam e.o., vraagt voor het somatisch gemeentelijk Verpleeghuis De Twee Bruggen en het psycho-geriatrisch verpleeghuis Smeetsland in de Rotterdamse wijk Lombardijen, naast de reeds aanwezige r.k.-pastor (50%) een:

full-time **GEESTELIJK VERZORGER** (m/v)

Gezien het feit dat reeds een r.k.-pastor part-time aan beide huizen is verbonden, zal in deze functie geen r.k.geestelijk verzorger worden benoemd.

De geestelijk verzorger heeft in de verpleeghuizen tot **taak**:

- individuele begeleiding van patiënten/bewoners en familieleden.
- bemiddeling bij het contact tussen patiënt/bewoner en diens eigen geestelijk verzorger.
- coördinatie en integratie van de geestelijke verzorging in beide huizen in samenwerking met de r.k.pastor.
- organisatie van erediensten en bezinningsbijeenkomsten in samenwerking met de r.k.pastor en de reeds aanwezige vrijwilligers.
- leveren van een bijdrage aan het ontwikkelen van een zorgconcept in de verpleeghuizen en aan het formuleren van dit beleid in samenwerking met de multi-disciplinaire staf.
- het helpen versterken van de band met de wijk.

Voor het goed vervullen van deze functie wordt van de geestelijk verzorger **gevraagd**:

- een open visie op levensbeschouwelijke vraagstukken.
- een zodanig respect voor ieders levensovertuiging, dat de patiënt/bewoner de eigen overtuiging optimaal kan beleven.
- een voltooide opleiding aan een erkend opleidingsinstituut van protestantse dan wel humanistische signatuur.
- bvk ervaring in de geestelijke verzorging in de intra murale gezondheidszorg.
- voor de aan te stellen geestelijk verzorger wordt een inhoudelijke benoeming/bevoegdheidsverklaring vereist van het betreffende levensbeschouwelijke genootschap.

DE AANSTELLING geschiedt bij de eigen kerk dan wel bij de Humanistische Stichting Geestelijke Verzorging (HSGV). Het salaris wordt gebaseerd op de FWG-schalen van de Nationale Ziekenhuisraad.

Informatie kan worden ingewonnen bij de directie van beide huizen. (de heer S.Best, directeur "Smeetsland", tel. 010-4198511, de heer E. Zwerver, directeur "De Twee Bruggen" tel. 010-4324011, alsmede de heer Drs. L.J.S. Rogier, voorzitter van de Stichting Geestelijke Verzorging, tel. 010-4148811).

Sollicitaties binnen 14 dagen te richten aan:

STICHTING GEESTELIJKE VERZORGING IN ZIEKENHUIZEN, BEJAARDENHUIZEN EN VERPLEEGINRICHTINGEN, postbus 70, 3000 AB Rotterdam.

(INGEZONDEN MEDEDELING)

Humanistisch pedagogisch (studie-)centrum voor scholing, begeleiding en leerplanontwikkeling

Wegens het bereiken van de VUT-gerechtigde leeftijd van een van onze medewerkers ontstaat m.i.v. 1 augustus 1990 een vakature voor

PEDAGOGISCH DIDAKTISCH MEDEWERKENDE

in de regio oost voor 0,4 formatieplaats
(rechtspositiebesluit onderwijs is van toepassing)

Functie-informatie

De te benoemen medewerkende zal worden belast met taken op het gebied van begeleiding/scholing van hvo-gevenden in de regio oost, die grotendeels bestaat uit de provincies Gelderland en de Noordoostpolder.

In overleg met twee collega's uit de regio wordt jaarlijks een taakverdeling gemaakt in planning en uitvoering van activiteiten. Deelname aan beleidsvoorbereidende en landelijk coördinerend overleg 1 à 2 keer per maand te Utrecht behoort ook tot het takenpakket.

Aangezien woonplaats tevens standplaats is, is voor een evenwichtige spreiding van medewerkers over het gebied het woonachtig zijn in Zwolle of omgeving gewenst. Nadere informatie is op aanvraag beschikbaar.

Functie-eisen

- Een ruime ervaring in het werkveld humanistisch vormingsonderwijs in al zijn geledingen;
- Geïnteresseerd zijn in implementatie van het in 1989 verschenen Leerplan in met name scholing/begeleiding;
- Een voor humanistisch vormingsonderwijs geëigende opleiding;
- Ervaring in het werken met volwassenen;
- Goede contactuele en organisatorische eigenschappen.

Sollicitaties binnen 14 dagen na verschijnen van dit blad graag richten aan Bestuur van de Stichting HVO, Postbus 14, 3500 AC Utrecht, (tel. 030 - 318145).